

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

**Spolupráce asistentů pedagogů s učiteli na základních
školách**

**Cooperation of Teacher's Assistants with Teachers at
Basic Schools**

Vedoucí práce: Mgr. Iva Žlábková

Autor práce: Eva Fialová

Studijní obor: Učitelství odborných předmětů

Ročník: 3.

2012

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b. zákona č.111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích.

Eva Fialová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. Ivě Žlábkové za to, že vedla mojí bakalářskou práci, za její cenné rady, trpělivost a ochotu při konzultacích. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří se mnou ochotně spolupracovali a rodině, která mě podporovala po dobu psaní bakalářské práce.

ABSTRAKT

Autorka se v bakalářské práci zabývá problematikou a některými základními poznatky souvisejícími s profesí asistenta pedagoga a jeho spoluprací s učitelem na základních školách. V teoretické části jsou předneseny některé definice, pojmy a zákony, které se touto problematikou zabývají. Dále je zde snaha charakterizovat jednotlivé druhy asistentů, větší pozornost je věnována asistentovi pedagoga pro zdravotně postižené nebo znevýhodněné děti. Poslední část práce je stěžejní a zaměřuje se na spolupráci asistentů a učitelů. V jejích jednotlivých podkapitolách jsou nastíněny kompetence asistenta i učitele, jejich srovnání a návrhy na možnou spolupráci.

Empirická část práce je zpracována pomocí dotazníků a rozhovorů s asistenty a učiteli. Rozhovory jsou zaměřeny zejména na zmapování konkrétních činností asistenta pedagoga a možnosti spolupráce s učitelem.

Klíčová slova: Asistent pedagoga, učitel, legislativní ustanovení, žáci se zdravotním postižením nebo znevýhodněním, kompetence.

ABSTRACT

The author bachelor's thesis deals with the problem and some basic knowledge related to the teacher assistant profession and his cooperation with the teacher in elementary schools. In the theoretical section are presented some definitions, concepts and laws that deal with this problem. Then there is the attempt to characterize the different types of assistants, greater attention is paid to the teacher assistant for the disabled and disadvantaged children. The last part is fundamental and is focussed on the cooperation of teachers and assistants. In their individual subsections are outlined competence of teacher assistant and teacher, their comparisons and suggestions for possible cooperation.

The empirical part is processed by questionnaires and interviews with teachers and assistants. Interviews are mainly focused on mapping of specific activities of teacher assistant and opportunities for cooperation with the teacher.

Key words: Teacher assistant, teacher, legislative provisions, students with disabilities disability or handicap, competence.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 Profese asistenta pedagoga.....	10
1.1 Náplň práce	11
1.2 Osobnostní předpoklady asistenta pedagoga.....	14
1.3 Problémy v práci asistenta pedagoga.....	16
2 Legislativní ustanovení funkce asistenta pedagoga.....	17
2.1 Podmínky pro ustanovení funkce asistenta pedagoga.....	18
2.2 Vzdělání asistentů pedagoga.....	19
3 Charakteristika asistentů pedagoga.....	21
3.1 Asistent pedagoga pro sociálně znevýhodněné žáky.....	21
3.2 Asistent pedagoga pro zdravotně postižené či znevýhodněné žáky.....	22
3.3 Inkluzivní vzdělávání.....	24
4 Spolupráce asistenta s učitelem.....	26
4.1 Kompetence.....	27
4.2 Kompetence asistenta.....	28
4.3 Kompetence učitele.....	31
4.4 Pedagogické dovednosti a vědomosti učitele.....	33
4.5 Srovnání kompetencí.....	34
4.6 Možnosti spolupráce.....	35

II EMPIRICKÁ ČÁST	37
5 Výzkumná sonda	37
5.1 Cíl empirické části práce.....	37
5.2 Problémové otázky	37
5.3 Výběr výzkumného vzorku.....	38
5.4 Použité metody.....	38
5.5 Vlastní vyhodnocení výzkumu.....	38
5.6 Ověřování problémových otázek	62
ZÁVĚR	64
POUŽITÁ LITERATURA	66
PŘÍLOHY	70

ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila „*Spolupráci asistentů pedagogů s učiteli na základních školách*“. Pedagogičtí asistenti mají mnoho možností, jak se uplatnit. Věnují se dětem, které mají určitý handicap, ať už mentální, tělesný nebo sociální, a pomáhají jim dorovnávat nevýhody, které vůči ostatním dětem mají. Ve své práci se chci věnovat asistentům, kteří pracují se žáky tělesně postiženými nebo znevýhodněnými. Toto téma jsem si vybrala na základě dlouhodobého zájmu o problematiku pedagogických asistentů na školách.

V dnešní době je velká snaha začleňovat žáky se speciálními vzdělávacími potřebami do systému běžného vzdělávacího procesu za pomoci asistenta pedagoga. Pro tyto žáky je důležitá vzájemná spolupráce mezi učitelem a asistentem. Je to proces postavený na vzájemné důvěře a toleranci. Přestože na úspěšnosti integrace má často velmi významný vliv právě vzájemná spolupráce asistenta pedagoga s učitelem, tak je tomuto povolání i v nejnovější odborné literatuře věnován prostor spíše jen okrajově. Rovněž povědomí nejširší veřejnosti a mnohdy i učitelů o činnosti asistentů pedagoga není ještě příliš uspokojivé. Nezřídka se stává i to, že bývají asistenti pedagoga lidmi považováni za nepedagogické pracovníky a důvěra ze strany učitele není nijak velká.

Teoretická část práce popisuje problematiku náplně práce asistenta, charakterizuje jeho osobnost a popisuje možné problémy v jeho práci. V první kapitole bude nejvíce čerpáno z těchto autorů: M. Teplá, H. Šmejkalová (2007), I. Uzlová (2010), L. Drotárová (2006). Další část práce je věnovaná legislativě, ekonomickému zabezpečení a potřebnému vzdělání, které je nutné pro funkci asistenta pedagoga. Pro tuto kapitolu jsou stěžejní internetové zdroje: www.msmt.cz, školský zákon (2004). Poslední kapitola je věnována kompetencím a jejich srovnání. V této kapitole je nejvíce čerpáno z knih: RVP: Pedagogika pro asistenty ve škole (2009), V. Švec (1999), CH. Kyriacou (2004).

Hlavním cílem empirické části práce je zjištění, zda učitel vnímá působení asistenta pedagoga jako přínos při začleňování žáka zdravotně postiženého nebo znevýhodněného, a jako přínos při své pedagogické činnosti na základní škole. Jedním z dílčích cílů je zhodnotit, zda se překrývají kompetence asistenta a učitele. Výzkumné

šetření probíhalo jako výzkumná sonda prováděná pomocí rozhovorů a dotazníku se šesti asistenty pedagoga a se šesti učiteli, kteří navzájem spolupracují. Rozhovory byly provedeny s asistenty a následně i s pedagogy. Rozhovory výzkumného šetření jsou přepsány v empirické část.

I TEORETICKÁ ČÁST

V českém školství bylo do roku 1997 běžnou praxí, že ve třídě byl jen jeden pedagogický pracovník (učitel). Od roku 1997, kdy vešla v platnost vyhláška č. 127/1997 Sb., o speciálních školách a speciálních mateřských školách, byla poprvé ustanovena možnost souběžného působení dvou pedagogických pracovníků v jedné třídě. Čímž byl zajištěn efektivnější přístup k žákům se speciálními požadavky na vzdělávání.

1 Profese asistenta pedagoga

V první kapitole se zaměříme na definice pojmu „Asistent pedagoga“ popsáním jeho náplně práce, a jaké by měl mít asistent pedagoga osobnostní předpoklady. V další podkapitole bude věnována pozornost možným problémům, které mohou nastat při výkonu tohoto povolání.

Pedagogický slovník popisuje asistenta takto: „*Asistent učitele nová profese v Českém školství.*“ *Podle pokynu MŠMT ČR ve školách a školských zařízeních, ve kterých se zúčastňuje vyučování větší počet žáků se sociálním znevýhodněním, může ředitel školy ustanovit funkci „vychovatel-asistent učitele.“* Tito asistenti mají být vybíráni z osob dobře znajících prostředí, z něhož uvedení žáci pocházejí (např. z prostředí romské komunity). (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 19)

Asistent je zaměstnancem školy a s učitelem působí jako další pedagogický pracovník ve třídě. Asistent pedagoga vykonává podpůrnou službu při vzdělávání žáků se zdravotním postižením integrovaných v běžných mateřských, základních, středních a vyšších odborných školách. Tuto službu vykonává pro žáky s těžkým postižením ve speciálních školách a dále pro žáky se sociálním znevýhodněním. Pracuje v přípravných třídách běžných i speciálních škol a v běžných i speciálních školách. Cílem asistenta pedagoga je integrovat žáka se speciálními vzdělávacími potřebami do kolektivu. (Vítečková, 2009, s. 11)

1.1 Náplň práce

Asistent pedagoga pracuje pod vedením učitele, který zodpovídá za průběh a výsledky vzdělávání. Další podporu asistentovi pedagoga poskytují odborní školští pracovníci. Náplň práce přiděluje ředitel školy. Ten určuje celkovou náplň po poradě s pedagogicko-psychologickou poradnou. Přesná náplň práce je popsána v pracovní smlouvě.

Náplň práce upravuje vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění předpisů.

Paragraf 7 *„Hlavní činnost asistenta pedagoga je pomoc žákům při přizpůsobení se školnímu prostředí, pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchově vzdělávací činnosti, pomoc při komunikaci se žáky, při spolupráci se zákonnými zástupci žáků a komunitou, ze které žák pochází.“*

M. Teplá a H. Šmejkalová (2007, s. 18) doplnily v roce 2007 důležitý bod, a sice *„Individuální pomoc při zprostředkování učební látky.“* Asistent pedagoga se přizpůsobuje požadavkům žáka podle toho, jestli se jedná o žáka se zdravotním postižením či znevýhodněním nebo o žáka sociálně znevýhodněného.

Autorka I. Uzlová (2010 s. 46) ve své knize uvádí tyto činnosti asistenta pedagoga:

- Individuální pomoc při zprostředkování učební látky.
- Pomoc žákovi s přípravou pomůcek, přítomnost po celou dobu vyučování.
- Po domluvě s učitelem zajištění žákova odreagování, relaxace a změny činnosti.
- Péče o svůj seberozvoj.
- Účast na seminářích a vzdělávacích kurzech pro asistenty pedagoga.

Tyto činnosti jsou popisovány ve většině odborných publikací o náplni práce asistenta pedagoga. Uzlová dále ve své knize uvádí, že je důležité, aby se asistent pedagoga podílel na přípravě individuálního vzdělávacího plánu pro začleněného žáka nebo aby byl s tímto dokumentem alespoň seznámen.

L. Drotárová (2006 s. 18) popisuje další povinnosti asistenta pedagoga:

- Práce ve třídě v rámci spolupráce s učitelem a dalšími pedagogickými zaměstnanci školy.
- Pomoc s doučováním i mimo vyučovací hodiny v rámci školních klubů, družin a doučovacích aktivit v prostorách školy, eventuelně v domácím prostředí žáka.
- Tvorba projektů.
- Řešení absence žáků.
- Reprezentace školy.
- Pomoc s úpravou prostředí školy (nástěnky, výzdoba tříd).
- Účast na poradách a výchovných komisích.
- Administrativně-organizační činnost.
- Asistent je nápomocen žákovi při přemísťování po prostorách školy, a to v případě, že se jedná o asistenta pedagoga pro žáka se zdravotním postižením či znevýhodněním.

Tento seznam aktivit asistenta pedagoga je jen výčet těch nejdůležitějších. Povinností asistenta je nezasahovat do průběhu vyučování, nekomentovat žákovy chyby a ani nenaznačovat správná řešení a nechávat žáka samostatně pracovat. Drotárová dále ve své knize kritizuje malou konkretizaci ve školském zákoně a uvádí, že asistenti jsou často zneužívání pro administrativní práce.

Asistent pedagoga je určen jen pro jednoho konkrétního žáka. Pokud tento žák není ve třídě přítomen, může být asistent využit pro jiné potřeby školy, jako je vykonávání dozoru během přestávek, zastupování za pedagoga nebo řízení aktivit konaných mimo školu. Všechny tyto činnosti by ale měly být popsány v náplni práce.

Jak již bylo napsáno, náplň práce asistenta pedagoga úzce souvisí s prací učitele. Učitelovu náplň práce upravuje zákon č. 29/1984 Sb., ve znění pozdějších úprav, který vymezuje v §1 povinnosti pedagogických pracovníků. Podle tohoto zákona jsou učitelé povinni vychovávat žáky ve smyslu vědeckého poznání a v souladu se zásadami vlastenectví, humanity a demokracie. Svědomitě se připravovat na svou práci. Dále se vzdělávat.

J. Průcha, (2002 st. 34) nazval tyto tři základní složky náplně práce učitelské profese jako edukaci, přípravu na edukaci a sebevzdělávání. Dále označuje učitelskou profesi za odlišnou tím, že má uloženou zákonnou povinnost se na výkon profese svědomitě připravovat.

Další povinnosti spojené s náplní práce pro pedagogy ustanovuje „*Pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení spadající pod MŠMT.*“ § 3 pracovního řádu popisuje náplň práce učitelů takto:

V pracovní době stanovené závaznými právními předpisy konají pedagogičtí pracovníci:

- a) Přímou pracovní činnost nebo přímou výchovnou činnost.
- b) Další práce související s výchovnou činností.

Pracemi souvisejícími s přímou vyučovací nebo výchovnou činností se rozumí příprava na přímou pedagogickou činnost, příprava učebních pomůcek, hodnocení písemných, grafických a jiných prací žáků. Dále jsou to práce, které vyplývají z organizace vzdělávání a výchovy ve školách a školských zařízeních, jako je dohled nad dětmi a nezletilými žáky ve škole a při akcích organizovaných školou, spolupráce s ostatními pedagogickými pracovníky, s výchovným poradcem, se školním metodikem prevence, s metodikem informačních a komunikačních technologií, spolupráce se zákonnými zástupci žáků, odborná péče o kabinety, knihovny a další zařízení sloužící potřebám. (Vyhláška č.2636/2007)

Náplň práce asistenta pedagoga se v mnoha bodech shoduje s pracovní náplní učitele. Asistenti se na svojí práci musí svědomitě připravovat v součinnosti s učitelem a vést si záznamy o průběhu a výsledcích své práce. Oba dva pedagogičtí pracovníci jsou zodpovědní za výchovně-vzdělávací proces začleněného žáka a podílí se na dalších činnostech spojených s výchovou žáků. Dále pak musí dodržovat učební plány a osnovy, spolupracovat s vedením školy a s rodiči žáka. Na učitele jsou však kladeny vyšší nároky. Jejich pracovní náplň je rozsáhlejší než asistenta pedagoga. Učitel má větší zodpovědnost za více žáků, má odpovědnost za kabinety, zastává funkci třídního

učitele a organizuje více školních akcí. Dále se pak účastní více vzdělávacích programů a je většinou zaměstnáván na větší pracovní úvazek. Ve vztahu těchto dvou pedagogických pracovníků je ale vždy důležitá dokonalá spolupráce, která vede k úspěšnému vzdělávání začleněného žáka.

1.2 Osobnostní předpoklady asistenta pedagoga

Z psychologického pojetí jsou osobnostní předpoklady soubor schopností, rysů osobnosti, temperamentu, charakteru, svědomí. (Čáp, Mareš, 2007, s. 23)

Pozice asistenta pedagoga je relativně nová, v katalogu prací je zařazena od roku 2004, proto většina ředitelů ani netuší, jaké správné předpoklady by měl asistent pedagoga splňovat.

Závazné jsou však předpoklady pro výkon funkce asistenta pedagoga dané Zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících:

- právní způsobilost,
- odborná kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost,
- bezúhonnost (bez pravomocného odsouzení),
- zdravotní způsobilost,
- prokazatelná znalost českého jazyka.

K dalším základním pozitivním osobnostním rysům asistenta by měla patřit spolehlivost, kladný vztah k dětem, komunikativnost, flexibilita, zodpovědnost, empatie, samostatnost, vstřícnost, pracovitost. Asistent by měl působit ve třídě jako vzor pro žáky a zároveň vytvářet přátelskou atmosféru ve třídě.

Mezi negativní osobnostní rysy, které mohou znesnadňovat práci asistenta, spadají tyto vlastnosti:

- špatné komunikační schopnosti,
- pasivita,

- netrpělivost,
- nedůslednost a laxní přístup k práci.

Jako největší negativní předpoklad zařazuje L. Drotárová (2006, s. 70) nízkou vzdělanost. Často se o pozici ucházejí lidé, kteří nenašli uplatnění v jiném oboru a práci asistenta pedagoga nepřejímají s dostatečnou odpovědností a hlavně odborností.

Nároky na osobnost asistenta pedagoga jsou velmi podobné nárokům na osobnost učitele. Nejdůležitější vlastností obou pedagogických pracovníků je kladný vztah k dětem. O osobnostních předpokladech asistenta toho zatím nebylo publikováno mnoho, kdežto osobností učitele se zabývá věda, která se nazývá pedeutologie. Pedagogický slovník popisuje pedeutologii takto: Je to nauka o učiteli, původně to byl souhrn různých normativních požadavků. „*Cílem normativních požadavků je určení, jaký má být učitel, pokud chce být ve své profesi úspěšný.*“ (Průcha, Mareš, Walterová, 2003, s. 162)

R. Dytrtová, M. Krhoutová, (2009 st. 15, In Mikšík 2007) uvádí u pedeutologie ještě analytický přístup. Analytický přístup si dává za úkol zjistit, jací konkrétně učitelé jsou a jaké mají reálné vlastnosti. Dále ve své knize uvádí, že pro učitele je důležitá psychická odolnost čímž se rozumí vhléd do jádra problémových situací, adaptabilita a adjustabilita, což je schopnost zvládat krizové situace a psychická flexibilita. Další vlastnost je schopnost osvojovat si nové poznatky (seberozvoj), sociální empatie a komunikativnost. Mezi vlastnosti, které by měl mít dobrý učitel, je též pedagogický optimismus a emocionální inteligence. Všechny tyto vlastnosti mají vliv na dobré klima třídy.

Autoři publikací, kteří popisují povolání asistenta pedagoga, se většinou shodují na tom, že „*Ideální asistent*“ je ten, který má kladný vztah k dětem a výchovně vzdělávacímu procesu, dále pak se nebrání novým vyučovacím metodám, dbá o svůj seberozvoj a vytváří vhodné podmínky pro vzdělávání začleněného žáka.

1.3 Problémy v práci asistenta pedagoga

L. Drotárová (2006, s. 66 – 68) uvádí ve své knize možné problémy, které mohou v práci asistenta pedagoga vznikat. Jako první uvádí špatnou spolupráci s rodiči začleněného žáka. Rodiče mohou odmítat komunikaci se školou i asistentem, nevybavují své děti potřebnými pomůckami na vyučování a absenci dětí neoznamují asistentům.

Druhým základním problémem je špatné finanční ohodnocení jejich práce. Ředitelé škol vyčerpají většinu finančních prostředků na studium asistentů a pak zbývá málo peněz na jejich finanční ohodnocení.

Další problém nastává ve vztahu k učiteli, kdy je asistent pedagoga brán jako „*pracovník druhé kategorie*.“ Což znamená, že rodiče spolupracují pouze s psychopedagogickou poradnou a třídními učiteli, ale zapomínají na asistenty. Učitel tlumočí problémy se žákem, ale informace nebývají celistvé. Mezi další možné problémy v práci asistenta patří také neochota spolupráce, agrese a vulgarita ze strany žáka. Tyto problémy se nejčastěji vyskytují u asistentů pro žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí.

Jako poslední problém uvádí Drotárová úroveň psychohygieny u asistentů. Velké procento asistentů se neumí odpoutat od svých pracovních problémů a řeší je i doma. Také se cítí nedocenění a své povolání nepovažují za prestižní. Snadno může vznikat tzv. syndrom vyhoření.

Asistent pedagoga by měl být již při studiu tohoto oboru připravován na možné problémy, se kterými se může při práci setkat. Je důležité, aby uměl řešit problémy s nadhledem a jistotou. Žák by neměl nikdy poznat nejistotu u asistenta a neměly by na něj doléhat případné neshody mezi asistentem a pedagogem.

2 Legislativní ustanovení funkce asistenta pedagoga

V této kapitole bude věnována pozornost legislativnímu ustanovení funkce asistenta pedagoga a zákony, které zakotvují tuto funkci. Dále budou popsány náležitosti potřebné ke zřizování této a potřebné vzdělání pro jeho výkon.

Nejdůležitějšími právními dokumenty pro zřizování funkce asistenčních služeb pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou:

- Koncepční dokument rozvoje vzdělávání v České republice tzv. „*Bílá kniha*“ 2001.
- Zákon č. 561/2004Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání.
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.
- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.
- Vyhláška č. 73/2005Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.
- Informace MŠMT k zabezpečení vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami s podporou asistence č. j. 14453/2005-24.

V Koncepčním dokumentu rozvoje vzdělávání v České republice „*Bílé knize*“ jsou popsány možné návrhy na zavedení funkce asistenta pedagoga pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Zákon č. 561/2004 Sb. přesně vymezuje zdravotní postižení či znevýhodnění a upravuje vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Zákon č. 563/2004 Sb. je právní předpis, který stanovuje podmínky pro výkon pedagogických činností na různých druzích škol – v mateřských, základních a středních

školách i různých stupních řízení škol. V zákoně je též zavedena funkce asistenta pedagoga do právního řádu. Paragraf 2 odst. 2 výše zmíněného zákona uvádí, že přímou pedagogickou činnost vykonává:

- a) učitel,
- b) vychovatel,
- c) speciální pedagog,
- d) psycholog,
- e) pedagog volného času,
- f) asistent pedagoga,**
- g) trenér,
- h) vedoucí pedagogický pracovník.

Vyhláška č. 72/2005 Sb. je právní dokument, na základě kterého je poskytována poradenská služba žákům se speciálními vzdělávacími potřebami a následně je jim přidělován asistent pedagoga.

Vyhláška č. 73/2005 Sb. přesně vymezuje pracovní činnosti asistenta pedagoga a je zde popsána žádost o souhlas na zřízení funkce asistenta.

Informace MŠMT k zabezpečení vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, s potřebami asistence č. j. 14453/2005-24 popisuje, jaké služby poskytuje asistent začleněným žákům, kdo stanovuje náplň práce, a dále pak upravuje platové zařazení asistentů pedagoga.

Všechny tyto právní dokumenty popisují funkci asistenta pedagoga pro žáky se zdravotním postižením či znevýhodněním a dále pak popisují podpůrné služby, které umožňují kvalitnější vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

2.1 Podmínky pro ustanovení funkce asistenta pedagoga

V souladu s výše uvedeným zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon), ve znění pozdějších

předpisů, může ředitel mateřské školy, základní školy, základní školy speciální, střední školy a vyšší odborné školy se souhlasem krajského úřadu ve třídě nebo studijní skupině, ve které se vzdělává žák se speciálními vzdělávacími potřebami, zřídit funkci asistenta pedagoga. V případě žáků se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním je nezbytné vyjádření školského poradenského zařízení.

Ředitelé škol podají žádost na zřízení funkce asistenta pedagoga ve třídě, v nichž je vzděláván žák se speciálními vzdělávacími potřebami. Dále podají žádost o přidělení finančních prostředků. K této žádosti je potřeba předložit doporučení pedagogicko-psychologické poradny nebo speciálně pedagogického centra. V tomto doporučení je zdůvodnění činnosti asistenta pedagoga ve třídě, výše úvazku a návrh na pracovní náplň. Platové zařazení asistentů je od 4. do 8. platové třídy. Zákon bohužel neumožňuje zařadit funkci asistenta pedagoga do vyšší než 8. platové třídy. Tím se znemožňuje možnost zaměstnávání asistentů s vyšším a kvalitnějším vzděláním a asistenty, kteří již na školách působí, nemotivuje k dalšímu rozvoji sebevzdělávání. (Školský zákon č.361/2004 Sb.)

Financování této profese je velmi složité. Žádost o zřízení funkce musí ředitelé podávat každý rok i v případě, že podmínky a počty vzdělávaných žáků zůstávají stejné. Každý kraj má jinak nastavené podmínky pro financování, takže se podpora ze strany kraje může na školách lišit. Většina škol poukazuje na to, že prostředky pro zřizování této funkce jsou velmi malé a dostávají je opožděně. Ředitelé jsou z toho důvodu nuceni financovat asistenta z vlastních zdrojů nebo místo zrušit. (www.issuu.cz)

2.2 Vzdělání asistentů pedagoga

Podle platného školského zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, získává asistent pedagoga odbornou kvalifikaci v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Základní informace jsou obsaženy v § 4. Studium pro asistenty pedagoga získává jeho absolvent znalosti a dovednosti v oblasti pedagogických věd, které jsou součástí jeho odborné kvalifikace. Studium

se uskutečňuje v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků v délce trvání nejméně 120 vyučovacích hodin. Studium se ukončuje závěrečnou zkouškou před komisí. Po úspěšném složení získává absolvent osvědčení.

Z celkového počtu 120 hodin výuky je 80 hodin věnováno přímé výuce formou přednášek a seminářů a 40 hodin praktické výuce vykonávané na školách či školských zařízeních. (Uzlová I., 2010 s. 78)

V knize L. Drotárové (2006 s. 19) jsou podrobně rozepsány podmínky, které by měl splnit uchazeč o toto povolání. Popisuje zde, jak mohou asistenti získat odbornou kvalifikaci:

- a) Vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd.
- b) Vyšším odborným vzděláním získaným studiem v akreditovaném vzdělávacím programu vyšší odborné školy, v oboru zaměřeném na přípravu v oblasti pedagogických asistentů nebo sociální pedagogiku.
- c) Středním odborným vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání, v oboru vzdělávání zaměřeném na přípravu pedagogických asistentů.
- d) Středním vzděláním s výučním listem získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání a studiem pedagogiky.
- e) Základním vzděláním a absolvováním akreditovaného vzdělávacího programu pro asistenty pedagoga uskutečňovaného zařízením pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. (zákon 563/2004Sb., §20)

K dosažení odborné kvalifikace asistenta pedagoga vedou velmi rozmanité způsoby. Takovýto široký rozptyl stupňů vzdělání v získávání odborné kvalifikace od základního až po vysokoškolský se ve výše uvedeném školském zákoně u jiných pedagogických pracovníků neobjevuje.

3 Charakteristika asistentů pedagoga

V úvodu kapitoly je třeba podotknout, že je práce více zaměřena na asistenta pedagoga pro žáky se zdravotním postižením či znevýhodněním. Asistent pedagoga pro žáky sociálně znevýhodněné je popsán jen okrajově.

Podle Informací MŠMT k zabezpečení vzdělávání dětí a žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami s podporou asistence (č. j. 14 453/2005-24) existují dva typy asistentů:

- a) Asistent pedagoga pro žáky se sociálním znevýhodněním.
- b) Asistent pedagoga pro žáky se zdravotním postižením či znevýhodněním.

Dalším typem je asistent pedagoga pro žáky mimořádně nadané. Asistent pedagoga pro žáky mimořádně nadané se ale vyskytuje velmi málo. Protože podle §13 a §14 Vyhlášky č. 73/2005 Sb., se žáci mimořádně nadaní vzdělávají podle individuálního vzdělávacího plánu, nebo jsou vzděláváni ve vyšších formách vzdělávacího systému tak, aby jejich nadání bylo adekvátně rozvíjeno. (www.msmt.cz)

Pro žáky, kteří spadají do kategorie žáků sociálně znevýhodněných nebo zdravotně postižených či znevýhodněných, je velmi důležité, aby učitel i asistent, který své žáky zná, volil vhodné přístupy, a vytvářel ve třídě a ve škole příznivé společenské klima. Konkrétní náplň práce, rozsah a rozpis jednotlivých činností pro asistenta pedagoga stanoví ředitel školy na základě skutečných potřeb žáka a po doporučení školského poradenského zařízení. (www.msmt.cz)

3.1 Asistent pedagoga pro sociálně znevýhodněné žáky

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním vyšším odborném vzdělávání, vymezuje v § 16 sociálně znevýhodněné žáky takto:

„Sociálním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona:

- a) Rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením ohrožené sociálně patologickými jevy.*
- b) Nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova.*

c) Postavení azylanta, osoby požívající doplňkové ochrany a účastníků řízení o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky podle zvláštního předpisu. “

Zákon nepřesně nedefinuje, co je rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením ohrožené sociálně patologickými jevy. Nejčastěji se v tomto případě jedná o romské děti, pro které je určen asistent pedagoga.

Pro děti sociálně znevýhodněné jsou na základních školách zřizovány tzv. „Přípravné ročníky“, které fungují od školního roku 1993/94. Přípravné ročníky jsou určeny pro děti z rodin, ve kterých není vůbec nebo jen málo podněcováno učení. V průběhu školního roku se u těchto žáků odstraňují různé handicapy a připravují se na vstup do prvních tříd. Tyto ročníky přispívají k adaptaci dítěte na školu. Asistenti ve spolupráci s učiteli se v těchto i dalších ročnících řídí školními rámcovými vzdělávacími programy, které jsou upraveny pro potřeby sociálně znevýhodněných dětí. Tyto programy umožňují školám mít ve třídě menší počet dětí, což přispívá k intenzivnější spolupráci. (www.varianty.cz)

L. Drotárová. (2006 s. 93) ve své knize uvádí analýzu výpovědí asistentů pedagogů. Tito asistenti skutečně přispívají k multikulturní výchově zejména v uchovávání romských tradic. Při organizování společných akcí rodičů a dětí, při překonávání jazykových bariér rozvíjením komunikačních dovedností romských dětí, informovaností učitelů a organizováním společných činností s majoritní společností.

3.2 Asistent pedagoga pro zdravotně postižené nebo znevýhodněné žáky

Zákon č. 651/2004Sb. uvádí přesnou definici pro vzdělávání žáků zdravotně postižených či znevýhodněných:

- 1) Zdravotním postižením se pro účely tohoto zákona rozumí mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení s více vadami, autismus a vývojové poruchy nebo chování.

- 2) Zdravotním znevýhodněním se pro účely tohoto zákona rozumí zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení, které vyžadují zohlednění při vzdělávání.

Světová zdravotnická organizace popisuje zdravotní postižení jako omezení nebo ztrátu vykonávat činnost způsobem v rozsahu, který je pro člověka považován za normální. Dále uvádí, že zdravotní znevýhodnění je omezení vyplývající pro jedince z jeho vady, které ztěžuje nebo znemožňuje, aby naplnil roli, která je pro něj normální. (Slowik, 2007, s. 27)

Podle S. Fischera a J. Škody (2008, s. 58-59) bývá často uváděn pojem zdravotní a tělesné postižení jako jeden druh postižení, ale zákon č. 561/2004 Sb. popisuje tělesné postižení jako jednu z forem zdravotního postižení. Tělesné postižení vymezují jako přetrvávající nebo trvalé nápadnosti v pohybových schopnostech se stálým nebo značným vlivem na kognitivní, emocionální a sociální výkony. (Fischer, Škoda, 2008 In Gruber, Lendl, 1992)

Pro úspěšné vzdělávání žáků se zdravotním postižením či zdravotním znevýhodněním musí být zajištěny tyto podmínky:

- Uplatňovat zdravotní hledisko a respektovat individuality a potřeby žáka.
- Zohlednit druh, stupeň a míru postižení nebo znevýhodnění při hodnocení výsledků vzdělávání.
- Podporovat nadání a talent žáků vytvářením vhodně vzdělávací nabídky.
- Umožnit v případě potřeby, v souladu s právními předpisy, působení asistenta pedagoga ve třídě nebo studijní skupině. (§ 16 odst. 4 zákona 561/2007Sb).

Důležitým faktorem u těchto žáků je, aby byl asistent pedagoga i učitel dobře připraven a seznámen se speciální pedagogikou. Oba dva musí být dostatečně včas informováni o zdravotním i psychickém stavu dítěte. Dále jsou srozuměni s jeho specifikami učení. Učitel by měl seznámit ostatní spolužáky s příchodem tohoto dítěte do třídy. (Fischer, Škoda, 2008, s. 63 - 64)

Asistent i učitel musí umožňovat žákovi rozvíjení vnitřního potencionálu, vést ho k dobrému pracovnímu uplatnění a podporovat jeho sociální integraci. Začleněný žák by neměl být nijak protěžován nebo naopak znevýhodňován. Žák by měl zažít čas od času úspěch, při zkoušení tím získává větší sebevědomí. Pokud zdravotní stav dítěte dovolí, je vhodné ho začleňovat do kolektivních prací. V opačném případě je mu přidělen individuální úkol, na kterém spolupracuje s asistentem. Před začátkem vyučování učitel informuje ostatní žáky, co bude třída jako celek vytvářet a jakou práci bude vykonávat začleněný žák. Vyučovací hodina je pro všechny stejná, jen obsah úkolu se může pro zdravotně postiženého či znevýhodněného žáka mírně lišit. Na konkrétních bodech se domlouvá učitel s asistentem. (Uzlová, 2010, s. 78)

K požadavkům na asistenta i učitele, kteří vyučují žáka zdravotně postiženého či znevýhodněného, patří podle I. Uzlové (2010, s. 73) větší flexibilita a odvaha experimentovat, naučit se používat speciální pomůcky potřebné pro výuku a práci v týmu, jehož součástí jsou učitel, asistent pedagoga, speciální pedagog a rodiče dítěte.

Žáci, kteří potřebují podporu asistenta pedagoga, jsou nazýváni žáky se specifickými poruchami učení. (dále jen SVP). Tito žáci jsou nezdědka často zařazováni na „*Praktické základní školy*.“ Ovšem v některých případech zcela neprávem. Žáci jsou tímto způsobem ochuzováni o zkušenost s ostatními vrstevníky na jejich inteligenční a emocionální úrovni. Proto se do škol zavádí „*inkluzivní vzdělávání*“, kde za podpory pedagogů a jejich asistentů mohou být vzděláváni žáci s těmito potřebami. Cílem toho vzdělávání je vzdělávat všechny žáky pohromadě a tím podporovat toleranci k odlišnosti a spolupráci mezi všemi dětmi ve třídě, kde je začleněn žák se SVP. (www.inkluzivniskola.cz)

3.3 Inkluzivní vzdělávání

Slovo inkluze je odvozeno z anglického termínu „*Inclusion*“, což v překladu znamená zahrnutí. „*Jedná se o koncept, podle kterého by všechny děti měly navštěvovat třídy hlavního vzdělávacího proudu, a to bez ohledu na stupeň postižení nebo sociálního*

znevýhodnění.“ Základem tohoto vzdělávání je zapojení všech žáků se specifickými vzdělávacími potřebami do procesu vzdělávání. (Hájková V., 2010, s. 12)

Pro inkluzivní vzdělávání žáků se SVP je přítomnost asistenta pedagoga velmi důležitá. Proto by bylo dobré vytvářet příznivé podmínky pro toto plánování a také umožňovat pedagogům metodickou podporu pro vzájemnou spolupráci mezi učitelem a asistentem. (www.inkluzce.cz)

Cílem tohoto vzdělávání je zvýšené začleňování žáků se zdravotním postižením či znevýhodněním do primárního, sekundárního a vysokoškolského vzdělání a celoživotním vzděláním umožňovat jejich uplatňování na trhu práce a ve všech celospolečenských aktivitách. Předpokladem pro úspěšné začleňování těchto žáků je přítomnost asistenta pedagoga, kde je žák vzděláván. (www.msmt.cz)

Při přípravě učitele a asistenta na příchod žáka musí projít školením v rámci dalšího vzdělávání pro pedagogické pracovníky zaměřené na inkluzivní vzdělávání. Pedagog by měl zvládat plánování a realizaci individuálních vzdělávacích plánů a forem práce. V inkluzivním vzdělávání se pedagog i asistent učí, že nejsou ani oni sami a ani žáci stejní, i když chtějí dosáhnout podobného cíle. K základním vlastnostem těchto pedagogů patří tolerance vůči lidským odlišnostem. (www.inkluzivniskola.cz)

Pedagogičtí pracovníci by měli mít inkluzivní kompetence, které formují během své profesní dráhy. Průběh formování je ovlivňován:

- Charakterem a kvalitou přípravy na své povolání.
- Zkušenostmi z inkluzivní orientace pedagogické praxe.
- Vlivem působení ostatních pedagogických pracovníků.
- Tím, jak se umí přizpůsobit změnám ve výchovně-vzdělávacím procesu.
- Sebereflexí, sebehodnocením a přijímáním hodnocení nejen od ostatních pedagogických kolegů ale také od žáků.

Kvalifikovanost pedagogických pracovníků je jeden z nejdůležitějších předpokladů pro zajištění kvalitního inkluzivního vzdělávání. (Hájková V., 2010, s. 224)

V posledních letech přibýlo větší množství škol zapojených do systému inkluzivního školství. Největší skupinu žáků se SVP, kteří jsou zařazeni v systému tohoto školství, tvoří žáci se zdravotním postižením či znevýhodněním 36%, další velkou skupinu tvoří žáci se sociálním znevýhodněním 21%, zbytek pak jsou žáci s poruchami chování a žáci cizinci.

Pro tyto žáky jsou vytvářeny individuální vzdělávací plány (dále jen IVP). IVP obsahují cíle ve vzdělávání začleněných žáků, strategii postupu vzdělávání a specifické cíle spojené s osobností žáka. Tento dokument se sestavuje každé pololetí. Na některých školách se tyto dokumenty nepovažují za příliš užitečné, pedagogové je vnímají jako nadbytečný dokument, jehož příprava trvá příliš mnoho času. Naopak většina pedagogů bere IVP jako kvalitní pomůcku pro vzdělávání žáků se SVP a podílí se na přípravě společně se speciálním pedagogem a pedagogickým asistentem. (Zpráva o inkluzivním vzdělávání v ČR, 2011, s. 13)

4 Spolupráce asistenta s učitelem

Tato kapitola se zabývá spoluprací mezi asistentem a učitelem. Jsou zde rozepsány kompetence asistenta i učitele. V úvodní části této kapitoly je popsáno jejich srovnání a v poslední části je možný návrh na vzájemnou spolupráci.

Hlavním předpokladem pro úspěšné integrování žáka se SVP jsou informace o daném žákovi a jeho potřebách. Tyto informace začínají u rodičů, dále je pak velmi důležitá ochota přijmout toto dítě do školy mezi ostatní děti. Podmínky, které vedou k úspěšnému začlenění dítěte, vytváří škola jako celek. Velmi záleží na vedení školy, učiteli i asistentovi, jak se dítě zařadí do kolektivu. Proto by měl být vztah učitele a asistenta postaven na vzájemné souhře a toleranci. (Rodina a škola 2005/4, s. 20)

Zodpovědnost za školní vzdělávání začleněného žáka ve třídě nese třídní učitel a další zde působící učitelé. Asistent pracuje podle pokynů učitele a nestává se učitelem žáka. Pro úspěšnou spolupráci mezi učitelem a asistentem je důležitá vzájemná informovanost a vymezení kompetencí. Pro vzájemnou informovanost a vedení asistenta jsou důležité pravidelné schůzky učitele a asistenta. Během těchto schůzek dochází k výměně informací o práci žáka a asistent získává od učitele instrukce pro svoji činnost se žákem i s ostatními dětmi ve třídě. Role učitele je ale nezastupitelná, vždy na něm zůstává zadávání a kontrola domácích úkolů, zadávání a hodnocení školní práce, zapisování známek do žákovské knížky, pozitivní i negativní hodnocení chování začleněného žáka. (www.rytmus.org)

Většina odborníků se shoduje, že vzájemná spolupráce mezi učitelem a asistentem je velmi důležitá pro to, aby se dosahovalo co nejlepších výsledků při vzdělávání začleněného žáka. I. Uzlová (2010 s. 50) uvádí, že pro úspěšnou spolupráci mezi asistentem a učitelem je důležité si hned na začátku školního roku vymezit kompetence a dodržovat vzájemnou informovanost. Učitel poskytuje asistentovy náměty na práci a vhodné didaktické pomůcky. Zároveň od asistenta vyžaduje aktivitu, tvořivost a vstřícnost. Učitel vede výuku ve spolupráci s asistentem žáka, kterého začleňují co nejvíce do výuky. Individuální práce by neměla převažovat nad prací s ostatními spolužáky.

Pokud vládnou mezi pedagogem a asistentem špatné vztahy, odrazí se tato skutečnost na efektivitě práce výchovného snažení. Žáci toto napětí mohou snadnou vypožorovat a následně využít této situace k nerespektování pedagoga a jeho asistenta. Proto existují různé kurzy pořádané občanskými sdruženími pod záštitou MŠMT zaměřené na vzájemnou spolupráci mezi pedagogem a asistentem. (Drotárová, 2006, s. 62)

4.1 Kompetence

Původní termín slova kompetence vychází z latinského slova „*competens*“, což v překladu znamená vhodný, příhodný, náležitý. V dnešní době jsou kompetence

chápany jako schopnost naplnit všechny požadavky, které se očekávají v povolání. Doslova je to „*Schopnost přenášet znalosti a dovednosti do nových situací v dané oblasti povolání.*“ (Havrdová 1999, s. 41)

Podle pedagogického slovníku jsou kompetence soubor profesních dovedností a dispozic, kterými má být učitel i asistent pedagoga vybaven, aby mohl efektivně vykonávat své povolání. Soubor pedagogických kompetencí je velice rozsáhlý. Většinou se rozdělují na profesní a osobnostní nebo klíčové a odborné. Další dělení se odvíjí od těchto uvedených základních skupin. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 103)

4.2 Kompetence asistenta

Kompetence asistenta pedagoga by měly být vždy podrobně popsány v pracovní smlouvě, měly by být vždy důkladně prodiskutovány s ředitelem, třídním učitelem a speciálním pedagogem. Všechny kompetence musí být jasně a srozumitelně definovány, případné nesrozumitelnosti by měly být vyjasněny před nástupem do funkce. (www.rytmus.cz)

RVP pro obor vzdělání. Pedagogika pro asistenty ve školství (2009, s. 7-10) popisuje kompetence svých absolventů takto: „*Jsou to schopnosti a dovednosti, které jsou předpokladem pro schopnost něco dělat a jednat určitým způsobem.*“ Všechny kompetence se navzájem prolínají.

1) Klíčové kompetence asistenta pedagoga

Je to souhrn vědomostí, dovedností postojů a hodnot, které musí mít asistent pro osobní rozvoj. Tyto kompetence jsou univerzální a dají se využít v různých situacích.

Kompetence k učení: Asistent by měl mít pozitivní vztah k učení, vzdělávání, měl by ovládat adekvátní techniku učení (vytvářet si vhodné učební styly), využívat k výuce

vhodné didaktické pomůcky a informační zdroje, rozšiřovat si možnosti svého dalšího vzdělávání.

Kompetence k řešení problémů: Jako nejdůležitější pro asistenta je spolupráce při řešení problémů s učitelem, dále by měl umět porozumět zadávaným úkolům a rozpoznat jádro problému, naučit se navrhování způsobu řešení problémů.

Komunikativní kompetence: Asistent by měl vždy formulovat své myšlenky jasně a srozumitelně, vyjadřovat se přiměřeně podle účelu jednání v mluveném i psaném projevu, naslouchat učiteli i žákovi a vyjadřovat se přiměřeně tématu, vyjadřovat se a vystupovat kultivovaně.

Personální a sociální kompetence: Asistent by měl umět adekvátně reagovat na kritiku od učitele, přijímat ji jako radu pro další vyvarování se chyb. Pracovat v týmu a podílet se na vytváření pracovních činností. Přijímat a důsledně vykonávat svěřené úkoly. Přispívat k vytváření dobrého klimatu ve třídě.

Občanské kompetence a kulturní povědomí: Absolvent by se měl naučit jednat samostatně a odpovědně ve vlastním i žakově zájmu. Uznávat hodnoty a tradice národa, uznávat multikulturní soužití.

Kompetence k pracovnímu uplatnění: Asistent by se měl naučit znát práva zaměstnavatelů i pracovníků, maximálně využívat poradenských služeb. Asistent má předpoklady získat odpovědný postoj k vlastní profesní budoucnosti a měl by být připraven, na přizpůsobování se pracovním podmínkám.

Matematické kompetence: Asistent by měl co nejpřesněji provádět odhady při výsledcích řešených úloh a měl by umět číst různé formy grafických znázornění.

Kompetence využívat prostředky informační a komunikačních technologií a pracovat s informacemi: Asistent by měl umět pracovat s prostředky informačních a komunikačních technologií (osobní počítač, notebook. atd.), dále pak získávat informace z ověřených zdrojů. Asistent by měl být mediálně gramotný.

2) Odborné kompetence asistenta pedagoga

Asistent se pod odborným dohledem pedagoga podílí na realizaci výchovně vzdělávacího procesu u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, společně pomáhají žákům se zdravotním postižením či znevýhodněním zařadit se mezi ostatní děti při zvládání vzdělávání. Asistent tedy:

- Učí děti správným hygienickým, pracovním a společenským návykům, utváří jim kladný vztah k práci a ovlivňuje jejich sociální postoje.
- Poskytuje dětem se zdravotním postižením či znevýhodněním zvládání běžných denních úkonů, které se vyskytují ve školním prostředí.
- Podílí se na tvorbě dobrého školního klimatu a na prevenci před nežádoucími patologickými jevy.
- Pod odborným vedením učitele rozvíjí vrozené i získané dispozice dítěte a zároveň přihlíží k jeho specifickým potřebám při vzdělávání.
- Dokáže rozpoznat problémy svěřeného žáka a přiměřeně na ně reagovat.
- Učiteli pomáhá komunikovat se začleněným žákem a jeho zákonnými zástupci.
- Asistent by měl být schopen poskytovat rodičům začleněného žáka potřebné informace o způsobech vzdělávání žáků se SVP.
- Porozumět své úloze při vzdělávání žáků se SVP a spolupráci s učitelem.

Dbát na bezpečnost práce a ochranu zdraví při práci. Do této kompetence tedy patří že:

- Asistent pedagoga by měl být schopen starat se o zdraví své i o zdraví svěřených žáků a spolupracovníků.
- Měl by znát základní předpisy bezpečnosti práce a požární ochrany a znát zásady první pomoci.

Usilovat o nejvyšší kvalitu své práce nebo služeb.

- Asistent pedagoga se naučí dodržovat stanovené normy a předpisy, které souvisejí se systémem, který je nastaven ve škole.

Jednat ekonomicky a v souladu se strategií udržitelného rozvoje. Tyto kompetence znamenají, že:

- Asistent by si měl uvědomit význam, účel a užitečnost práce, kterou vykonává.

Pokud asistent pedagoga bude splňovat všechny tyto kompetence, má potřebné předpoklady, aby se z něho stal dobrý pedagogický pracovník, který bude schopen s přehledem zvládat náročné situace při adaptaci žáků se SVP na školní prostředí a jejich začleňování do společnosti. Dále je připraven vykonávat pomocné práce pedagogům při výchovně vzdělávacím procesu a bez problémů komunikovat s rodiči začleněných žáků.

4.3 Kompetence učitele

Jak již bylo napsáno, kompetence jsou chápány jako soubor profesních dovedností a dispozic, kterými by měl být vybaven učitel, aby mohl efektivně vykonávat své povolání. Existuje mnoho názorů na vymezení kompetencí učitele, snažící se je sblížit s obsahem přípravy budoucích učitelů na pedagogických a jiných fakultách. Jsou to nejen kompetence (znalosti a dovednosti) vztahující se k obsahové složce výkonu profese (znalost předmětu), ale dnes jsou zdůrazněny zvláště komunikativní, řídicí a diagnostické kompetence. Výzkumy dokládají, že žádná dosavadní vysokoškolská příprava učitelů nepokrývá v úplnosti soubor učitelských kompetencí. (Průcha, 2004, s. 38)

Profesní kompetence učitele je pojem, který vyjadřuje soubor odborných předpokladů, tj. znalostí, dovedností, postojů a zkušeností, nezbytných pro úspěšný výkon profese. Profesní kompetence se dělí na osobnostní, předmětové a profesně pedagogické.

Osobnostní kompetence kladou důraz na rozvíjení schopností, dovedností a vlastností. Tyto kompetence nejsou samozřejmostí, ale rozvíjí se vzdáváním, sebevzdáváním a působením profesního prostředí.

Předmětové nebo také kognitivní kompetence jsou to, co jedinec zná a dovede udělat za ideálních podmínek. Předmětová kompetence nezahrnuje jen pouhou znalost obsahu, ale zahrnuje také ovládání metodologie poznávání a zkoumání v příslušných vědních oborech.

Profesní kompetence vyjadřují schopnost využívat získané vědomosti a dovednosti v nových profesních situacích. Dále sem patří schopnost organizace a plánování práce. Začleňování nových didaktických postupů do výuky.

V. Švec (1999, s. 22 – 23) ve své knize uvádí další rozdělení pedagogických dovedností. Rozděluje kompetence na kompetence k vyučování a výchově, které dále dělí na tři základní skupiny:

- a) Kompetence k vyučování a výchově.** Zde je zahrnuto několik kompetencí současně.
- Psychopedagogické kompetence, které mají za úkol připravit učitele na postupy vedoucí žáka k učení a realizování učebních projektů.
 - Komunikativní kompetence jsou schopnosti učitele účinně komunikovat se žáky v různých situacích a reagovat na výchovné situace.
 - Diagnostické kompetence jsou dovednosti učitele diagnostikovat nejen to, jaké má žák vědomosti a znalosti, ale také jeho přístup k učení.

b) Osobnostní kompetence jsou především dovednosti asertivního chování, odpovědnost za své pedagogické působení i za důsledky při pedagogické komunikaci. Dále je to rozvíjení empatie, flexibility, tvořivosti a spolupráce s kolegy a rodiči.

c) Rozvíjející kompetence jsou souborem několika kompetencí najednou.

- Adaptativní kompetence, které mají za úkol rozvíjet učitelovu orientaci ve společenských změnách.
- Informační kompetence vedou ke zvládnutí moderních informačních technologií a k práci s nimi.
- Výzkumné kompetence, které pomocí vědeckých metod umožňují zkoumat učiteli pedagogické problémy a svoji pedagogickou činnost.
- Seberfektivní kompetence, které vedou učitele k zamýšlení se nad svojí prací a případnými nápravami chyb, které dělá ve své pedagogické činnosti.
- Autoregulační kompetence jsou potřebné pro zdokonalování kompetencí vedoucí ke kvalitnímu vyučování.

O kompetencích učitele vzniklo již mnoho publikací. Někteří autoři rozdělují nároky na kompetence do rozsáhlých skupin, další autoři je popisují jen v několika bodech. Ve většině případů se ale autoři shodují na kompetencích zaměřených na znalosti a dovednosti, které si osvojují studenti již na vysoké škole a dále se shodují na kompetencích osobnostních, se kterými již studenti na studia přicházejí a dále je pak rozvíjejí v průběhu své pedagogické praxe.

4.4 Pedagogické znalosti a dovednosti učitele

Pedagogické znalosti a dovednosti učitele jsou základní složkou pedagogických kompetencí. Je to soubor, na kterém závisí úspěch práce pedagoga. (Švec, 1999, s. 27)

Ch. Kyriacou (2004, s. 20) se podrobně zabývá klíčovými dovednostmi pedagoga. Obecně lze říci, že by tyto pravidla měla platit i pro asistenty pedagoga. Správný pedagog by měl splňovat tři základní dovednosti:

1. Měl by mít dokonalé znalosti týkající se předmětu, který vyučuje, o žácích, které učí a nutná je též znalost kurikula a vyučovacích metod.
2. Působit na žáky pozitivně a motivovat je k lepším výsledkům ve vyučovacím procesu.
3. Pevně si stát za vším, co ve vyučovacím procesu vykoná.

Těmito vlastnostmi a dovednostmi učitel dosahuje větší efektivity výuky. Dosáhne tím též schopností k řešení okamžitých pedagogických problémů, které mohou nastat ve výuce.

4.5 Srovnání kompetencí

Srovnávání kompetencí není jednoduché. Učitelská profese má větší rozdělení kompetencí než asistent pedagoga, ale vesměs je jejich rozdělení hodně podobné. Učitelé mají začleněny v seznamu kompetencí psychopedagogické kompetence. U asistentů by se daly za psychopedagogické kompetence považovat kompetence k učení, k řešení problémů a komunikativní kompetence. Všechny tyto vlastnosti jsou důležité pro seberozvoj.

U osobnostních kompetencí jsou kladeny stejné nároky jak na učitele, tak i na asistenta pedagoga. Jak již bylo napsáno, nejsou to jen vrozené vlastnosti, ale také schopnosti rozvíjet sebevzdělávání. U učitelské profese není sebevzdělávání velký problém. V rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků existují různá školení, kdežto asistenti mají přístup k těmto kurzům omezený. Velmi důležitá je schopnost empatie, tu by měli mít oba na stejné úrovni. Musí umět pozorně naslouchat a oplývat dobrými pozorovacími schopnostmi. U asistenta je nutná potřeba respektování různých

zvláštností a přizpůsobení se různým kulturám. Nejčastěji je toto požadováno u „romských asistentů“.

Do rozvíjejících kompetencí asistenta by se daly zařadit kompetence k pracovnímu uplatnění, matematické a informační kompetence. I zde má učitel větší možnost ke zdokonalování těchto kompetencí díky rozsáhlejšímu studijnímu materiálu pro učitele.

V rámci odborných kompetencí jsou na tom poněkud hůře asistenti. U asistenta je kladen důraz na uznávání autority učitele, protože pod jeho dohledem se podílí na vzdělávání žáka se SVP. To bývá mnohdy problém, asistenti učitele neuznávají a dělají věci proti jeho vůli. Mnohdy také dochází k nevyjasnění kompetencí obou pedagogických pracovníků, čímž nastává problém v nepřesně vymezené činnosti a na asistenta jsou kladeny požadavky, které nespádají do jeho kompetencí. Většinou se jedná o případy, že učitelé přenáší některé své povinnosti a pravomoci na asistenty při vzdělávání žáků, čímž nastává „*překrývání kompetencí*“.

Obecně lze říci, že rozvíjení veškerých kompetencí je velmi důležité pro oba dva pedagogické pracovníky.

4.6 Možnosti spolupráce

Jak již bylo popsáno v předešlých kapitolách, mezi asistentem a pedagogem musí vládnout přátelská atmosféra, jinak je jejich práce bezvýznamná. Na začátku jejich spolupráce je důležité vymezení pozic učitel – asistent. To souvisí s již zmíněnými kompetencemi. Učitel by měl akceptovat asistenta jako dalšího pedagogického pracovníka ve třídě a hlavně jako člověka, který je pomocníkem a ne konkurentem. Na oplátku asistent musí vnímat učitele jako nadřízeného pracovníka. Velmi důležitá je také vzájemná tolerance. Dalším krokem by mělo být seznámení asistenta s ostatními pracovníky, kteří by měli asistenta přijmout do kolektivu. Poté následuje představení třídě a vysvětlení, z jakého důvodu bude asistent ve třídě působit.

Za důležité bychom mohli považovat komunikaci a vzájemnou informovanost. To obnáší pravidelné schůzky, na kterých by si oba dva pedagogičtí pracovníci přinášeli své poznámky s připomínkami, které se rozeberou a zkusí společně najít nápravu problému. Důležité je přijímat kritiku jako připomínku, která pomáhá odstranit nedostatky. Učitel by měl nechat asistenta nahlédnout do všech vzdělávacích dokumentů, které se týkají začleněného žáka. Při vzájemné spolupráci by se měli věnovat tvorbě individuálního vzdělávacího programu. Asistent by měl dodávat všechny poznatky, které nashromáždil o žákovi, aby byla ulehčena následná spolupráce s tímto dítětem.

Po vzájemné dohodě může učitel přenechat méně důležité činnosti asistentovi (např. dozor na chodbách, v jídelnách, přechody do jiných budov), čímž by zbylo učiteli více času pro důležitější věci, jako je například příprava na hodinu. Asistent by dále mohl dohlížet na žáky, kteří častěji vyrušují při hodinách, tím by učitel neztrácel čas a věnoval by se výuce. Také by měla být vzájemná spolupráce na uspořádání vyučovací jednotky, ve které je začleněn žák se SVP. Probrat, zda bude žák sedět odděleně a bude spolupracovat pouze s asistentem, nebo zda se bude žák více začleňovat do společné výuky s ostatními dětmi.

Asistent se také může zapojit spolu s učitelem do vedení volnočasových aktivit a společného vytváření projektových výuk. V případě romského asistenta může navštěvovat rodiny a spolupracovat na plnění domácích úkolů.

Pokud je vztah těchto dvou pedagogických pracovníků harmonický po všech stránkách, může dojít ke zvětšení pravomocí asistenta ve výuce, čímž se usnadní práce i učiteli, na kterého nebudou kladeny tak velké nároky. Učitel by se mohl individuálně věnovat většímu počtu žáků, což by zkvalitnilo celkové vyučování.

II EMPIRICKÁ ČÁST

5 Výzkumná sonda

Výzkumná sonda se snaží řešit otázky vlastní práce asistenta pedagoga a spolupráce s učitelem na základních školách. Cílem je zmapování a stručné zhodnocení možnosti spolupráce asistentů a porovnání teorie s praxí.

5.1 Cíl empirické části práce

Cílem empirické části bakalářské práce je zjištění, zda na základních školách funguje spolupráce mezi asistenty pedagoga a učiteli. Bylo šetřeno, jak jsou spokojeni s finančním ohodnocením, zda pracují s jedním nebo více žáky se SVP, nebo i s jinými žáky. Důležitá otázka byla, zda považují spolupráci s učitelem za úspěšnou, co se od učitelů naučili a zda dochází k překrývání kompetencí. Úkolem bylo v dotaznících a rozhovorech s učiteli zjistit, kdo přišel s prvotním návrhem zřízení funkce asistenta a jaké jsou požadavky na vzdělávání asistenta. Dále bylo zjišťováno, jestli tuto funkci považují ze svého pohledu za přínosnou a zda se společně podílejí na tvorbě individuálního vzdělávacího plánu. V některých otázkách je zjišťována shodnost názorů asistentů a učitelů na stejnou problematiku.

5.2 Problémové otázky

Základní otázky empirické části, které byly položeny při výzkumné sondě, zněly:

- Jak funguje spolupráce mezi asistentem pedagoga a učitelem na základních školách?
- Absolvovali asistenti pedagoga a učitelé akreditovaný kurz?
- Kolika žákům se asistent pedagoga věnuje?
- Je asistent pedagoga pro učitele ve škole, na které je vzděláván žák tělesně postižený nebo znevýhodněný, při výuce přínosem?
- Překrývají se v něčem kompetence asistenta pedagoga a učitele?

5.3 Výběr výzkumného vzorku

Jako výzkumný vzorek byly vybrány dvě základní školy v Prachaticích. Na těchto školách jsou zaměstnáváni asistenti pedagoga, kteří spolupracují se žáky tělesně postiženými nebo znevýhodněnými.

Výzkumné otázky a vyplnění dotazníků byly položeny šesti asistentům a učitelům, kteří vzájemně spolupracují v různých předmětech a na obou dvou stupních základní školy. Rozhovory probíhaly v průběhu měsíce ledna a února 2012 a byly provedeny zvlášť s asistentem a zvlášť s učitelem v kabinetech základních škol.

5.4 Použité metody

Pro splnění cíle empirické části této práce, čímž je zodpovězení problémových otázek, byl zvolen kvalitativní výzkum a to formou rozhovoru doplněného dotazníkem. Rozhovor je nejčastější formou kvalitativního výzkumu a většinou probíhá:

- vstupem do rozhovoru (představení celého výzkumu, případně požádání o souhlas rozhovor nahrávat na diktafon),
- úvodní otázkou (jednoduché a srozumitelné otázky, dávat najevo empatii s účastníkem, uvolněná atmosféra rozhovoru),
- hlavními otázkami, které jsou zadávány v určitém pořadí,
- ukončením rozhovoru (poděkování za účast, případné přehrání rozhovoru a úprava). (Gavora, 2000, s. 164).

Dotazník posloužil k ujasnění srozumitelnosti otázek a doplnění některých otázek pokládaných v rozhovoru. Vyhodnocení proběhlo pomocí zpracováním tabulek se stanovením absolutní četnosti. Položky byly následně zhodnoceny komentářem. Následné rozhovory byly též přepsány a vyhodnoceny.

5.5 Vlastní vyhodnocení výzkumu

Výzkum měl několik částí. Základem bylo studium materiálů, které se zabývají problematikou asistenta jako takového a spoluprací mezi ním a učitelem.

Další částí bylo oslovení základních škol, ve kterých jsou zaměstnáváni asistenti pedagoga. Požádala jsem asistenty i učitele o vyplnění dotazníků a následné položení otázek. Respondenti byli seznámeni s dotazníkem i s následnými otázkami a byli ujištěni, že jejich odpovědi jsou zcela anonymní. Rozhovory byly zaznamenány na diktafon.

Vyplněné dotazníky jsem od respondentů vyzvedávala na začátku února 2012, rozhovory probíhaly ve stejném čase. Učitelé i asistenti byli ochotni ke spolupráci a odpovídali na položené otázky. Poslední částí bylo zpracování dotazníků do tabulek a přepisování rozhovorů.

Dotazník pro asistenty

Plné znění dotazníku je uvedeno v příloze č. 1

Otázka č. 1

Jste spokojen(a) s finančním ohodnocením?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Tabulka č. 1 Finanční ohodnocení

Otázka	Absolutní četnost
Ano	2
Ne	3
Nevím	1
Celkem	6

U finančního hodnocení se potvrdilo, že funkce asistenta pedagoga je po finanční stránce podceněna. Dva dotazovaní respondenti uvedli, že jsou spokojeni s finančním ohodnocením, jeden uvedl odpověď nevím a tři respondenti uvedli odpověď ne. S tímto problémem jsme se setkali již v kapitole 1.3 problémy v práci asistenta pedagoga.

Otázka č. 2

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) Základní
- b) Střední vzdělání bez maturity
- c) Střední vzdělání s maturitou
- d) Vyšší odborné
- e) Vysokoškolské

Tabulka č. 2 Dosažené vzdělání

Otázka	Absolutní četnost
Základní	0
Střední vzdělání bez maturity	0
Střední vzdělání s maturitou	3
Vyšší odborné	1
Vysokoškolské	2
Celkem	6

V této otázce byly odpovědi celkem rozdílné, v jednom případě jde o asistenta s vyšším odborným vzděláním, tři asistenti jsou absolventi středního vzdělání s maturitou. Pouze v jednom případě je uvedeno vysokoškolské vzdělání.

Otázka č. 3

Absolvoval(a) jste akreditovaný kurz pro asistenty?

- a) Ano
- b) Ne

Tabulka č. 3 Absolvování kurzu

Otázka	Absolutní četnost
Ano	1
Ne	5
Celkem	6

Z odpovědí na tuto otázku bylo zjištěno, že pět ze šesti oslovených asistentů neabsolvovala kurz a z pozdějších rozhovorů vyplynulo, že akreditovaný kurz nepovažují za přínos pro svoji práci.

Otázka č. 4

Je realita vaší práce jiná, než na co vás připravovali na kurzu? Pokud jste kurz absolvoval(a).

- a) Ano
- b) Ne
- c) Částečně

Tabulka č. 4 Realita kurzu 1

Otázka	Absolutní četnost
Ano	1
Ne	0
Částečně	0
Celkem	1

Jeden respondent, který přípravný kurz pro asistenty absolvoval, neshledal tento kurz přínosným a realita se podle něj neshoduje a praxí.

Otázka č 4.1

Pokud jste uvedl(a) odpověď ano, prosím, sdělte v čem.

Asistentka, která uvedla, že kurz absolvovala, uvedla také, že realita je jiná v „*Především v teorii v oblasti práva*“.

V této otázce odpovídající respondent uvedl, že přípravný kurz pro asistenty se neshoduje s praxí hlavně v legislativním rámci této funkce.

Otázka č. 5

S kolika žáky se speciálními vzdělávacími potřebami pracujete?

- a) S jedním žákem se SVP.
- b) S více žáky se SVP v rámci jedné třídy.
- c) S více žáky se SVP ve více třídách.

Tabulka č. 5 Počet přidělených žáků

Otázka	Absolutní četnost
S jedním žákem se SVP	2
S více žáky se SVP v rámci jedné třídy	0
S více žáky se SVP ve více třídách	4
Celkem	6

Podle výpovědí asistentů se ukázalo, že přestože asistenti někdy pracují s jedním žákem, tak nejčastější formou je práce s více konkrétními žáky tělesně postiženými nebo znevýhodněnými ve více třídách. Tuto variantu uvedli čtyři respondenti. Zbylí dva respondenti uvedli, že pracují jen s jedním žákem se SVP.

Otázka č. 6

Naučila(a) jste se něco od učitele, se kterým spolupracujete?

- a) Ano
- b) Ne

Tabulka č. 6 Přínos zkušeností učitele pro asistenta pedagoga

Otázka	Absolutní četnost
Ano	5
Ne	1
Celkem	6

Oslovení asistenti v pěti případech uvedli odpověď ano. Pouze jeden respondent uvedl možnost, že se od učitele nic nenaučil.

Otázka č. 6.1

Pokud jste uvedl(a) odpověď ano, stručně napište, oč se jednalo.

Asistent č. 1 uvedl odpověď: „*Přístup k dětem, různé přípravy na hodiny, pomůcky a formy výuky.*“

Asistent č. 2 uvedl odpověď: „*Celkové vedení a motivace třídy zkušenou učitelkou. Řešení vztahů a pozitivní ovlivňování klimatu ve třídě.*“

Asistent č. 3 uvedl odpověď: „*Nové metody práce s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami.*“

Asistent č. 4 uvedl odpověď: NE.

Asistent č. 5 uvedl odpověď: „*Od učitele jsem se naučil pracovat podle individuálních vzdělávacích plánů.*“

Asistent č. 6 uvedl odpověď: „*Vedení hodiny, motivace dětí.*“

Z těchto odpovědí vyplývá, že respondenti ve většině případů získali lepší přístup k dětem a naučili se vést vyučovací hodiny.

Otázka č. 7

Podílíte se společně s učitelem na přípravách IVP pro začleněné žáky?

- a) Ano, spolupracujeme společně na těchto dokumentech.
- b) Ne, tyto dokumenty vytváří učitel se speciálním pedagogem.
- c) Ne, ale mám možnost nahlédnout do těchto dokumentů.

Tabulka č. 7 Tvorba IVP podle asistenta

Otázka	Absolutní četnost
Ano, spolupracujeme spolu na těchto dokumentech.	4
Ne, tyto dokumenty vytváří učitel se speciálním pedagogem.	1
Ne, ale mám možnost nahlédnout do těchto dokumentů.	1
Celkem	6

Čtyři respondenti uvedli, že spolupracují s učiteli na tvorbě individuálních vzdělávacích plánů. Jeden respondent se vůbec nepodílí na přípravách dokumentů a poslední respondent se též nepodílí na přípravách, ale učitel mu dovoluje nahlédnout do IVP.

Otázka č. 8

Setkal(a) jste se někdy s neochotou spolupráce ze strany učitele?

- a) Nikdy jsem se s ní nestkal(a).
- b) Na začátku spolupráce.
- c) Setkávám se s ní stále.

Tabulka č. 8 Neochota spolupráce ze strany učitele

Otázka	Absolutní četnost
Nikdy jsem se ní nesetkal(a)	5
Na začátku spolupráce	1
Setkávám se s ní stále	0
Celkem	6

Z těchto výpovědí je patrné, že s neochotou se setkal pouze jeden respondent a to pouze na začátku spolupráce. Pět respondentů, kteří tvořili větší část, se s neochotou spolupráce ze strany učitele nesetkali, což se potvrdilo i z pozdějších rozhovorů.

Shrnutí odpovědí na dotazníky od asistentů

Z vyplněných dotazníků od asistentů pedagoga je patrná ochota spolupracovat s učitelem a celkový kladný přístup k práci. S neochotou ke spolupráci se většina z nich nesetkala nebo jen na začátku spolupráce. Nejčastěji jsou využíváni pro práci s více žáky ve více třídách, je to dáno hlavně tím, že jejich pracovní řady nemohou být z finančních důvodů navýšeny. Většina asistentů má střední vzdělání s maturitou doplněnou o akreditovaný kurz pro asistenty pedagoga a finanční odhodnocení nevnímají úplně kladně. Od učitele se naučili hlavně jak zvládnout vedení hodiny a různé vyučovací metody. Na tvorbě individuálních vzdělávacích plánů se také podílejí společně s učiteli. Ze strany asistentů jsme se neshledali se závažnějším problémem ve spolupráci s učitelem.

Dotazník pro učitele

Tyto dotazníky vyplňovali učitelé stejných škol jako asistenti. Jedná se tedy o učitele, kteří v současnosti s těmito asistenty spolupracují. Plné znění dotazníku je uvedeno v příloze č. 2.

Otázka č. 1

Má dle vašeho názoru funkce asistenta pozitivní přínos pro práci se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami?

- a) Ano, je pozitivní, usnadňuje práci učiteli.
- b) Ano, ale jen v některých případech.
- c) Ne, nepřináší žádné výhody.

Tabulka č. 9 Přínos funkce asistenta pedagoga

Otázka	Absolutní četnost
Ano, je pozitivní, usnadňuje práci učiteli.	6
Ano, ale jen v některých případech.	0
Ne, nepřináší žádné výhody.	0
Celkem	6

V této otázce se potvrdila jedna z problémových otázek, a to, že učitel považuje asistenta ve své třídě za pozitivní přínos při začleňování žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. Všech šest oslovených učitelů uvedlo, že asistent pedagoga má pozitivní přínos při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Otázka č. 2

Asistenta pedagoga jste si vyžádal(a) sám(a) nebo Vám byl přidělen ředitelem?

- a) Tato pozice vznikla z mého podnětu.
- b) Byl mi přidělen ředitelem.
- c) Po vzájemné dohodě s ředitelem.

Tabulka č.10 Přidělení asistenta pedagoga

Otázka	Absolutní četnost
Tato pozice vznikla z mého podnětu.	1
Byl mi přidělen ředitelem.	1
Po vzájemné dohodě s ředitelem.	4
Celkem	6

Zde je vidět, že pozice asistenta pedagoga, většinou vzniká po vzájemné dohodě mezi učitelem, který má ve třídě žáka se SVP, a ředitelem. Tuto možnost uvedli čtyři učitelé. Jeden učitel uvedl, že asistenta si vyžádal sám a jeden uvedl, že mu byl přidělen ředitelem.

Otázka č. 3

Jaké by měl mít asistent pedagoga podle vašeho názoru vzdělání?

- a) Základní plus akreditovaný kurz pro asistenty.
- b) Střední bez maturity plus kurz pro asistenty.
- c) Střední s maturitou plus kury pro asistenty.
- d) Vyšší odborné plus kurz pro asistenty.
- e) Vysokoškolské plus kurz pro asistenty.

Tabulka č.11 Vzdělání asistenta pedagoga

Otázka	Absolutní četnost
Základní plus kurz pro asistenty.	0
Střední bez maturity plus kurz pro asistenty.	0
Střední s maturitou plus kurz pro asistenty.	3
Vyšší odborné plus kurz pro asistenty.	2
Vysokoškolské plus kurz pro asistenty.	1
Celkem	6

V těchto odpovědích se tři učitelé shodli, že asistenti by měli mít střední vzdělání zakončené maturitní zkouškou a doplněné o akreditovaný kurz pořádaný ministerstvem školství. Dva učitelé se domnívají, že by asistenti měly mít vyšší odborné vzdělání a absolvovaný kurz pro asistenty. Pouze jeden učitel si myslí, že asistent by měl mít vysokoškolské vzdělání doplněné o akreditovaný kurz.

Otázka č. 4

Zúčastnil(a) jste se osobně kurzu zaměřeného na spolupráci mezi učitelem a asistentem?

- a) Ano, bylo to pro mě přínosem.
- b) Ne, nebyl mi nabídnut, nevím o něm.
- c) V budoucnu se zúčastním.

Tabulka č.12 Kurz zaměřený na spolupráci

Otázka	Absolutní četnost
Ano, bylo to pro mě přínosem.	0
Ne, nebyl mi nabídnut, nevím o něm.	5
V budoucnu se ho zúčastním.	1
Celkem	6

Učitelé se v pěti případech shodli, že o kurzu zaměřeném na spolupráci neví, nebo jim nebyl nabídnut. Jeden učitel uvedl možnost budoucího absolvování.

Otázka č. 5

Naučil(a) jste se něco od asistenta, se kterým spolupracujete?

- a) Ano
- b) Ne

Tabulka č.13 Přínos zkušeností asistenta pedagoga pro učitele

Otázka	Absolutní četnost
Ano	6
Ne	0
Celkem	6

Otázka č. 5.1

Pokud jste uvedl(a) odpověď ano, stručně napište, co jste se naučil(a).

Učitel č. 1 uvedl odpověď: „*Naučila jsem se efektivně s asistentem spolupracovat a rozdělovat si práci.*“

Učitel č. 2 uvedl odpověď: „Naučila jsem se více vnímat individuální tempo žáka se speciálními vzdělávacími potřebami.“

Učitel č. 3 uvedl odpověď: „Naučila jsem se spolupracovat a více poznávat děti se speciálními vzdělávacími potřebami“.

Učitel č. 4 uvedl odpověď: „Naučila jsem se jak přistupovat k dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.“

Učitel č. 5 uvedl odpověď: „Nemohu přímo konstatovat, že bych se něco naučila, ale s jeho pomocí se dozvídám o konkrétních problémech u jednotlivých žáků, lépe chápu jejich potřeby, časové možnosti i reakce při úspěchu i neúspěchu při plnění daných úkolů.“

Učitel č. 6 uvedl odpověď: „Naučila jsem se jinému přístupu k žákovi.“

Z výše uvedených odpovědí vyplývá, že většina učitelů se naučila od asistentů vnímat žáka jako „individuálního jedince“, který má své specifické potřeby.

Otázka č. 6

Jak se Vám spolupracuje s asistentem?

- a) Velmi dobře, je ochotný ke spolupráci.
- b) Dobře, občas máme neshody.
- c) Velmi špatně, je neochotný ke spolupráci.

Tabulka č. 14 Vzájemná spolupráce

Otázka	Absolutní četnost
Velmi dobře, je ochotný ke spolupráci.	5
Dobře, občas máme neshody.	1
Velmi špatně, je neochotný ke spolupráci.	0
Celkem	6

U této otázky se potvrdilo to, že spolupráce mezi asistentem a učitelem funguje bez větších problémů. Tuto odpověď uvedlo pět ze šesti dotazovaných učitelů. Pouze jeden učitel uvedl možnost občasných neshod.

Otázka č. 7

Setkal(a) jste se někdy s neochotou spolupráce ze strany asistenta pedagoga?

- a) Setkávám se s ní stále.
- b) Nikdy jsem se s ní nestkal(a).
- c) Na začátku spolupráce.

Tabulka č. 15 Neochota spolupráce ze strany asistenta

Otázka	Absolutní četnost
Setkávám se s ní stále.	0
Nikdy jsem se s ní nestkal(a).	4
Na začátku spolupráce.	2
Celkem	6

Tyto odpovědi potvrdily, že učitelé nevidí problém ve spolupráci s asistentem a čtyři učitelé se shodli na kladném přístupu ze strany asistentů. Dva učitelé pak uvedli, že se s neochotou setkaly na začátku spolupráce.

Otázka č. 8

Podílíte se na přípravách Individuálního vzdělávacího plánu pro začleněné žáky?

- a) Ano, spolupracujeme spolu na těchto dokumentech.
- b) Ne, tyto dokumenty vytváříme se speciálním pedagogem.
- c) Ne, umožňuji asistentovi do těchto dokumentů nahlédnout.

Tabulka č. 16 Tvorba IVP podle učitele

Otázka	Absolutní četnost
Ano, spolupracujeme spolu na těchto dokumentech.	4
Ne, tyto dokumenty vytváříme se speciálním pedagogem.	1
Ne, umožňuji asistentovi do těchto dokumentů nahlédnout.	1
Celkem	6

Čtyři dotazovaní učitelé potvrdili, že spolupracují na tvorbách individuálních vzdělávacích plánů. Jeden tyto dokumenty vytváří se speciálním pedagogem a jeden umožňuje asistentovi do dokumentů nahlížet podle potřeby.

Shrnutí odpovědí na dotazníky od učitelů

Z výsledků dotazníků bylo zjištěno, že učitelé oceňují přínos funkce asistenta, především ve spolupráci s žákem se speciálními vzdělávacími potřebami. Usnadňují jim práci a čas, který by museli učitelé těmto žákům věnovat nad rámec svých povinností. Učitelé se shodují na celkovém zkvalitnění pedagogického procesu a jeho organizaci. Smysl vidí především v individuální práci se žákem, možnosti záměny činností za vhodnější usměrňování žakovy pozornosti. Spolupráci s asistentem hodnotí kladně, problémy se v jejich spolupráci vyskytují zřídka nebo jen na začátku jejich spolupráce. Učitelé se dále většinou nezúčastnili a ani nemají potřebu se zúčastnit kurzu zaměřeného na spolupráci mezi asistentem a pedagogem.

Otázky k rozhovoru s asistentem pedagoga

- 1) Jaká je Vaše nečastější činnost?
- 2) Myslíte, že Vaše působení ve třídě usnadňuje práci učiteli?
- 3) V čem vidíte nedostatky Vaší funkce?
- 4) V čem spočívá Vaše spolupráce s učitelem?
- 5) Překrývají se v něčem kompetence asistenta s kompetencemi učitele?

Otázka č. 1: Jaká je Vaše nejčastější činnost?

Asistent č. 1 „Jsem nápomocna ve vysvětlování pojmů a učiva chlapci s kochleárním implantátem.“

Asistent č. 2: „Pomáhám žákovi, který má tělesné postižení, se zvládnutím učiva základní školy.“

Asistent č. 3: „Práce se žákem, který je tělesně postižený a trpí dyskalkulií.“

Asistent č. 4: „ Individuální práce s tělesně postiženým žákem.“

Asistent č. 5: „Pracuji se žáky, kteří potřebují asistenci při vzdělávání.“

Asistent č. 6: „Pracuji se žákem, který potřebuje mojí pomoc.“

Na tuto otázku všech šest respondentů uvedlo jednoznačnou odpověď, že jsou nápomocni žákovi nebo žákům, kteří vyžadují jejich pomoc.

Otázka č 2: Myslíte, že Vaše působení ve třídě usnadňuje práci učiteli?

Asistent č 1: „Myslím, že ano, protože jinak by chlapec nemohl bez mého působení navštěvovat základní školu. Učitel se může v klidu věnovat ostatním dětem a já samostatně pracuji s chlapcem.“

Asistent č. 2: „Rozhodně ano, nemohl by se tolik věnovat ostatním žákům.“

Asistent č. 3: „Určitě ano, mé působení na této škole umožnilo vzdělávat děti, které by jinak nemohly studovat na normální základní škole, protože by na ně neměl učitel dostatek času.“

Asistent č. 4: „Určitě si myslím, že ano, jsme pro učitele velkou pomocí při vzdělávání dětí s různými poruchami.“

Asistent č. 5: „Myslím si, že ano. Učitel má usnadněnou práci se začleněným žákem a má šanci pochopit, jaký přístup tento žák potřebuje.“

Asistent č. 6: „Myslím si, že ano, ale to by spíše měl posoudit učitel, se kterým spolupracuji. Bez mojí pomoci by neměl dostatek času na začleněného žáka.“

V této otázce se opět všichni respondenti shodli na názoru, že jejich působení ve třídě je přínosem pro učitele, který vzdělává žáka s tělesným postižením nebo znevýhodněním.

Otázka č. 3: V čem vidíte nedostatky Vaší funkce?

Asistent č. 1: „Práci vykonávám krátce, zatím nedostatky nevidím.“

Asistent č. 2: „Někdy mi chybí dostatek pomůcek, které žák potřebuje pro své vzdělávání, ale to je spíše otázka financování této funkce.“

Asistent č. 3: „U nás na škole nevidím žádné nedostatky. Působím zde 9 let a za tu dobu se vztah mezi učitelem a asistentem hodně změnil k lepšímu. Učitelé nás vnímají jako pomoc. Asistenti jsou tu hlavně pro děti.“

Asistent č. 4: Za prvé si myslím, ve finančním ohodnocení to je velmi malé na to, kolik práce máme. Za druhé jsem zneužívána pro jinou práci, než kterou mám napsanou ve smlouvě. Také si myslím, že jsme byli na toto povolání připravováni na kurzech zcela jinak, než jaká je praxe, ale to je asi ve všech povoláních stejné.“

Asistent č. 5: „Nevidím moc nedostatků, spíše by se jednalo o finanční ohodnocení tohoto povolání, ale jinak si myslím, že se konkrétně v mém případě za dobu mého působení, situace hodně změnila. Dříve jsem byla považována za přítěž pro učitele, dnes mě považuje za rovnocenného partnera při vyučování.“

Asistent č. 6: „To ani ne. Každá práce má nějaké nedostatky. Snad jen platové ohodnocení, ale to není problém mezi učitelem a asistentem, ale spíše v legislativě. Jinak mám štěstí, že spolupracuji s učitelem, který má mnohaletou praxi.“

Odpovědi respondentů se ve čtyřech případech shodovaly v názoru, že nedostatek této funkce spatřují ve finančním ohodnocení. Zbytek respondentů uvedl, že nedostatky nespátřují.

Otázka č. 4: V čem spočívá Vaše spolupráce s učitelem?

Asistent č. 1: „Ve vytváření individuálního plánu, uzpůsobování testů, písemných prací a podílím se na vypracovávání úkolů.“

Asistent č. 2: „Společně tvoříme individuální vzdělávací plán. Spolupracujeme na přípravách, tvorbě pracovních listů pro žáky se speciálními potřebami, vytváříme si i svoje pomůcky, které umožní lepší pochopení učiva.“

Asistent č. 3: „Společně konzultujeme individuální vzdělávací plán. Učitel zadává speciální programy, které buď zpracováváme se žákem odděleně od ostatních dětí, nebo jsme se žákem ve stejné třídě s ostatními dětmi. Konzultujeme spolu přípravu na každou hodinu a po hodině také máme porady.“

Asistent č. 4: „Probíráme spolu učivo, které by měl žák zvládat, ale jinak se nepodílím na tvorbě individuálního vzdělávacího plánu. Učitel tyto dokumenty předloží k nahlédnutí a já pak podle nich pracuji.“

Asistent č. 5: „Spolupráce spočívá hlavně v přípravě na hodinu a následném zhodnocení toho, jak se žák vzdělává. Pořádáme schůzky s učitelem a rodiči a tam se domlouváme na dalších postupech.“

Asistent č. 6: „Hlavně v přípravě na hodinu pro začleněného žáka.“

Na otázku spolupráce mezi asistentem a učitelem uvedlo všech šest dotazovaných respondentů, že jejich spolupráce spočívá v přípravě učiva na hodinu. Čtyři asistenti pak dále uvedli podílení se na tvorbě individuálního vzdělávacího plánu.

Otázka č. 5: Překrývají se v něčem kompetence asistenta s kompetencemi učitele?

Asistent č. 1: *„Ano překrývají. Většinou v dozorování na chodbách a při administrativních pracích spojených s vytvářením individuálního plánu pro začleněného žáka.“*

Asistent č. 2 : *„Ano, určitě to jsou kompetence kučení, často vedu hodinu pro začleněného žáka sama.“*

Asistent č. 3: *„Kompetence se překrývají jen částečně. Občas jsem využíván k vedení hodiny za chybějící učitele, ale není to pravidlem. Většinou se držím své náplně práce.“*

Asistent č. 4: *„Kompetence se překrývají, v mnoha věcech jsem hlavně využívána k zástupům za učitele, a také jak jsem již zmiňovala, dělám jinou práci, než kterou mám napsanou v pracovní smlouvě.“*

Asistent č. 5 : *„Myslím, že ani ne, jsem sice využívána k zástupům za chybějícího učitele, ale je to jen minimálně a jen když je to opravdu nezbytné, jinak občas je to překrývání v kompetencích k učení, ale to je spíš z toho důvodu, že jsem obeznámen s potřebami začleněného žáka.“*

Asistent č. 6 : *„Asi ano, ale je to dané tím, že jsem se žákem více než učitel, takže si trůfám říci, že vyučuji žáka spíše já.“*

V této otázce se pět respondentů shodlo na názoru, že k překrývání kompetencí dochází hlavně v oblasti zástupu za chybějícího učitele.

Shrnutí odpovědí na otázky asistentů

Z rozhovorů, které byly provedeny s asistenty, se ukázalo, že asistenti vykonávají ve škole hlavně vzdělávání žáka s tělesným postižením nebo znevýhodněním. Všichni respondenti uvedli na otázku, zda je jejich působení ve třídě pro učitele přínosem, odpověď ano.

Z výzkumného šetření bylo zjištěno, že spolupráce mezi asistentem a učitelem je velmi provázaná a intenzivní. Asistenti se podílí na tvorbě individuálních vzdělávacích plánů. Dále pak mezi nimi a učiteli probíhají informační schůzky před i po vyučovací hodině a domlouvají se na dalších přípravách na hodinu. V otázce týkající se nedostatků funkce asistenta pedagoga byly nejčastější stížnosti směřovány na financování tohoto pracovního místa. V oblasti překrývání kompetencí dochází podle názorů asistentů hlavně k překrývání v kompetencích k vyučování.

Otázky k rozhovorům s učiteli

- 1) Jaká je, dle Vašeho názoru, nejčastější činnost asistenta pedagoga?
- 2) V čem vidíte nedostatky funkce asistenta pedagoga?
- 3) V čem spočívá Vaše spolupráce s asistentem pedagoga?
- 4) Překrývají se v něčem kompetence učitele s kompetencemi asistenta pedagoga?
- 5) Jaké vidíte klady ve spolupráci s asistentem pedagoga?

Otázka č. 1: Jaká je, dle Vašeho názoru nejčastější činnost asistenta pedagoga?

Učitel č. 1: „Asistent pomáhá žákovi se zvládnutím učební látky, práce v hodině. Učitel by se mu nemohl tolik věnovat z důvodu více žáků ve třídě.“

Učitel č. 2: „V mé třídě je to pomoc tělesně postiženému žákovi, který má problém v českém jazyce a matematice.“

Učitel č. 3: „Přímá práce se žákem v hodině a organizace práce pro tohoto žáka.“

Učitel č. 4: „Asistent pedagoga se na naší škole věnuje tělesně postiženým dětem, kterým pomáhá při vzdělávání. Je přítomen v hodinách a vykonává práce podle mých pokynů.“

Učitel č. 5: „Práce s dětmi.“

Učitel č. 6: „*Je to práce s dětmi, pomoc při hodinách učiteli.*“

V této otázce všichni oslovení učitelé uvedli, že asistenti jsou nápomocní při vzdělávání žáků s tělesným postižením nebo znevýhodněním.

Otázka č. 2: V čem vidíte nedostatky funkce asistenta pedagoga?

Učitel č. 1: „*Konkrétně v mém případě si myslím, že by mohl mít asistent vyšší vzdělání a v dalším sebevzdělávání, které je potřebné pro tuto práci.*“

Učitel č. 2: „*Nedostatky jsou v malých pravomocích a také v tom, že asistenti nejsou dostatečně připravováni na psychickou zátěž spojenou s tímto povoláním.*“

Učitel č. 3: „*Ve zřízení této funkce. Jinak žádné jiné nedostatky nevidím. Finanční zřízení nám dělá starosti, musíme využívat granty a neustále žádat a přidělené asistenty pro žáka. Myslím, že menší školy s tím mají velké problém.*“

Učitel č. 4: „*Nedostatků moc nevidím, to je spíše otázka pro asistenty, s čím oni nejsou spokojeni. Z mého pohledu je to asi menší vzdělání, než které je potřebné pro tuto profesy.*“

Učitel č. 5: „*Vidím mnoho nedostatků. Počínaje nedoceněnost tohoto povolání, konče malým finančním ohodnocením a neúctou od rodičů.*“

Učitel č. 6: „*Nedostatky vidím ve zřizování této funkce, je to celé o administrativě a malé motivaci pro lidi, kteří chtějí vykonávat toto povolání.*“

Druhá otázka se týkala nedostatků funkce asistenta pedagoga. Zde se učitelé ve většině případů shodli na špatném legislativním zřizování této funkce.

Otázka č. 3: V čem spočívá Vaše spolupráce s asistentem pedagoga?

Učitel č. 1: „*Společně tvoříme individuální vzdělávací plány. Spolupracujeme na přípravách vyučovací hodiny pro žáka.*“

Učitel č. 2: „*Spolu vytváříme učební plány, podle kterých pak společně vzděláváme žáka.*“

Učitel č. 3: „*Moje spolupráce trvá dva roky. Před vyučováním se dohodneme na pomoci, kterou budu potřebovat a jaká bude práce žáka v hodině. Kdy budu potřebovat*

pomoc asistenta při zkoušení žáka. Po skončení hodiny následuje přípravná část na další vyučovací hodinu. “

Učitel č. 4: *„ Spolupracujeme spolu na přípravě na hodinu. Předkládám mu potřebné materiály a určuji, co bude danou hodinu se žákem dělat. Po hodině se domlouváme na další přípravu. “*

Učitel č. 5: *„Je to určitě příprava na hodinu, probírání učiva, které by měl žák zvládnout, a také pořádáme informativní schůzky pro rodiče. “*

Učitel č. 6: *„Určitě je to příprava individuálních vzdělávacích plánů a spolupráce na různých pracovních listech. “ Jsem ráda, když mi sdělí nějaké připomínky, kterých se ani kolikrát nevšímnu, podle jeho námětů se pak snažíme připravit co nejlepší podmínky pro vzdělávání žáků. “*

Spolupráce mezi učitelem a asistentem podle výpovědí učitelů většinou spočívá v přípravách na hodinu a také tvorbě individuálního vzdělávacího plánu pro žáky s tělesným postižením nebo znevýhodněním.

Otázka č. 4: Překrývají se v něčem kompetence učitele s kompetencemi asistenta pedagoga?

Učitel č. 1: *„Ano, př. kompetence pracovní, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence k učení, řešení problémů. Ve všech těchto případech se naše kompetence překrývají, protože má větší zkušenosti se žákem. “*

Učitel č. 2: *„Myslím si, že ne. “*

Učitel č. 3: *„ Myslím si, že na naší škole nedochází k překrývání kompetencí. “*

Učitel č. 4: *„Myslím, že ne, jedná se spíše o vzájemné vycházení si vstříc. “*

Učitel č. 5: *„Je to podle toho, jaké kompetence má asistent nastavené v náplni práce. Spíše se jedná o vzájemnou výpomoc, takže za sebe mohu říci, že se naše kompetence nepřekrývají. “*

Učitel č. 6: *„Na této škole ne. “*

V otázce týkající se překrývání kompetencí, uvedli učitelé oproti asistentům ve většině případů, že k tomuto překrývání nedochází. Pouze jeden oslovený učitel uvedl, že k tomuto překrývání dochází v oblasti několika kompetencí.

Otázka č. 5: Jaké vidíte klady ve spolupráci s asistentem pedagoga?

Učitel č. 1: *„Mohu se více věnovat ostatním žákům, pomáhá mi při tvorbě individuálních vzdělávacích plánů, pracovních listů atd.“*

Učitel č. 2: *„Pro mě je velkým přínosem, usnadňuje mi celkovou práci s postiženým žákem. Bez něj si nedovedu spolupráci s tímto žákem představit.“*

Učitel č. 3: *„V možnosti věnovat se jednomu žákovi. Podle potřeby mohu odejít ze třídy a probrat látku odděleně od zbytku třídy a asistent zůstává ve třídě, kde pracuje s ostatními žáky.“*

Učitel č. 4: *„Klady této funkce vidím v usnadnění práci učiteli, který se nemusí věnovat jen jednomu žákovi.“*

Učitel č. 5: *„Pro moji práci je velkým přínosem, oceňuji jeho ochotu a vstřícnost. Žák, se kterým spolupracuje, je i díky asistentovi v hodinách aktivnější a více si věří.“*

Učitel č. 6: *„Jak jsem již zmínila, jsou to hlavně jeho náměty na vzdělávání žáka, což považuji za přínos, protože nemá tolik času si žáka všimat. Ve třídě je mnoho dětí a jsou velice všímavé, pokud by se jednalo o nějaké byt' neúmyslné protěžování jednoho žáka. Proto je asistent pedagoga velkým přínosem pro učitele.“*

Poslední otázka byla zaměřena na spolupráci. Na tuto otázku všech šest oslovených učitelů skoro shodně odpovědělo, že asistenti jim usnadňují práci se začleněným žákem a jsou pro ně velkým přínosem při vzdělávání těchto žáků.

Shrnutí odpovědí na otázky učitelů

Z výsledků z rozvorů bylo zjištěno, že učitelé oceňují přínos funkce asistenta, především samotnému žákovi tělesně postiženému nebo znevýhodněnému, ale i učitelům samotným. Spolupráci s asistentem hodnotí kladně, problémy v této souvislosti vidí převážně v nedostatku legislativního ustanovení. Společně s asistentem

spolupracují na dokumentech potřebných pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. V oblasti překrývání kompetencí se shodují skoro ve všech případech, že k tomuto jevu na škole kde působí, nedochází.

5.6 Ověřování problémových otázek

Na začátku empirické části byly stanoveny problémové otázky, na které byly hledány odpovědi pomocí výše uvedených dotazníků a přepsaných rozhovorů. Pro toto zjištění byly sestaveny dotazníky a položeny otázky zvlášť pro asistenty pedagoga a zvlášť pro učitele.

Otázky

Otázka č. 1 zněla: Jak funguje spolupráce mezi asistentem pedagoga a učitelem na základních školách?

Odpověď: Spolupráce mezi asistentem a učitelem funguje bez větších problémů. Učitelé se snaží zapojit asistenty do tvorby individuálních vzdělávacích programů a ve svých odpovědích se jak asistent, tak učitel shodovali, že se jeden od druhého naučili několik věcí. Většina oslovených asistentů pedagoga se shodla, že od učitele se kterým spolupracují, získali lepší přístup k vedení vyučovacích hodin. Učitele ve svých odpovědích uváděli, že hlavní přínos ve spolupráci s asistentem pedagoga bylo získání lepšího vnímání začleněného žáka. Ve většině případů se pozice funkce asistenta pedagoga zřizovala po vzájemné dohodě mezi učitelem a ředitelem a případné neshody vznikaly jen na začátku spolupráce a to jen v několika případech.

Otázka č. 2 zněla: Absolvovali asistenti pedagoga a učitelé akreditovaný kurz?

Odpověď: Asistenti ve většině případů neabsolvovali akreditovaný kurz a ani do budoucna tento kurz neplánují absolvovat.

Otázka č. 3 zněla: Je asistent pedagoga pro učitele ve škole, na které je vzděláván žák tělesně postižený nebo znevýhodněný při výuce přínosem?

Odpověď: V této otázce zněla odpověď jednoznačně ANO. Většina učitelů uváděla, že asistent je velkým přínosem jak pro něho, tak i pro žáka se speciálními vzdělávacími

potřebami. V asistentově práci vidí oslovení učitelé pomoc, která usnadňuje práci v organizaci vyučování.

Otázka č. 4 zněla: Překrývají se v něčem kompetence asistenta pedagoga a učitele?

Odpověď: Tady se názory hodně rozcházely. Asistenti většinou uváděli, že jejich kompetence se překrývají i ve více bodech. Učitelé naopak uváděli, že na škole, kde působí, k žádnému překrývání kompetencí nedochází.

Závěr

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jak probíhá spolupráce mezi asistentem pedagoga a učitelem na základních školách, kde je vzděláván žák s tělesným postižením nebo znevýhodněním. V teoretické části, která je rozdělena do čtyř ucelených kapitol, byla snaha popsat asistenta pedagoga a jeho přínos pro učitele ve třídě, kde je vzděláván žák s tělesným postižením nebo znevýhodněním. První kapitola se věnovala náplni práce z pohledu několika autorů, kteří se ale vždy shodli na hlavních bodech náplně práce asistenta pedagoga.

Druhá kapitola byla věnována legislativnímu ustanovení funkce, které, upravuje funkci asistenta pedagoga z právního hlediska. Zde byly popsány zákony, ve kterých je zmínka o této funkci, a jsou zakotveny důležité informace pro zřízení tohoto pracovního místa. Také byla věnována pozornost potřebnému vzdělání, které by měl asistent pedagoga absolvovat.

Třetí kapitola se zabývala charakteristikou asistentů. Byla rozdělena do několika podkapitol. Největší pozornost byla věnována asistentovi pedagoga pro žáky tělesně postižené nebo znevýhodněné, kdy empirická část této práce se jimi také zabývala. Další podkapitola byla věnována inkluznímu vzdělávání které je v posledních letech zaváděno na základní školy a zaměřuje se na vzdělávání, dětí se specifickými poruchami učení do běžných škol.

Čtvrtá kapitola byla nejobsáhlejší. Protože se zabývá spoluprací mezi asistentem a učitelem. Opět byla rozdělena do několika podkapitol, které se zaměřily nejprve na kompetence asistenta a poté na kompetence učitele. Následně proběhlo srovnání kompetencí jak asistenta, tak i učitele. V poslední dílčí kapitole byla věnována pozornost návrhům na spolupráci mezi těmito pedagogickými pracovníky.

Celá teoretická část byla sestavena jako předpoklad pro pochopení empirické části této práce, která se věnovala průběhu spolupráce mezi asistentem a učitelem. Podrobněji jsem se zabývala ověřováním teoretické části v praxi. Pro empirickou část bylo sestaveno několik problémových otázek, které se týkaly potvrzení vzájemného přínosu spolupráce mezi asistentem a učitelem. Dotazovanými respondenty byli asistenti pedagoga a učitelé na základních školách v Praze, kteří mají ve třídě žáky tělesně postižené nebo znevýhodněné. Hned první problémová otázka byla zodpovězena

kladně. Spolupráci potvrdili skoro všichni respondenti výzkumu. Spolupráce zde není pouze myšlena jako hlavní nástroj kooperace mezi učitelem a asistentem. Během rozhovorů bylo zjištěno, že spolupráce musí probíhat nejen mezi asistentem a učitelem ale také mezi vedením školy a rodiči.

Ve druhé problémové otázce bylo předpokladem, že asistenti i učitelé absolvovali akreditované kurzy a že se jejich kompetence nepřekrývají. Tento předpoklad se však nepotvrdil. Asistenti kurzy neshledávali jako nutnost pro vykonávání své práce a když už jimi prošli, tak se realita neshodovala s přípravou na povolání. Učitelé, kterým byla tato otázka také položena, ani nebyli většinou seznámeni s tím, že se takovéto kurzy pořádají. U otázky týkající se překrývání kompetencí docházelo k rozporům v odpovědích asistentů a učitelů. Asistenti uváděli, že v mnoha případech k tomuto překrývání dochází a učitelé naopak uváděli, že v jejich třídách k těmto problémům většinou nedochází. V otázce zaměřené na přínos funkce asistenta pedagoga pro učitele, který vzdělává ve třídě žáka tělesně postižené nebo znevýhodněného, bylo potvrzeno, že asistenti jsou velkým přínosem pro učitele.

V celé bakalářské práci byla snaha nastínit téma spolupráce mezi asistentem a učitelem. Ověřit teorii s praxí, která bývá se skutečností mnohdy velmi rozdílná. Po prostudování odborných materiálů a z vlastního provedeného průzkumu se domnívám, že asistenti pedagogů jsou pro naši společnost, a hlavně pak žáky s tělesným postižením nebo znevýhodněním, značným přínosem.

Dospěla jsem k závěru, že zavedení asistentů pedagogů do praxe odpovídá v dané době vyspělému demokratickému státu naší společnosti. Je pravdou, že zavedení asistentů pedagogů a jejich působení v základních školách v ČR je mnohdy diametrálně odlišné.

Také věřím, že asistenti pedagoga nebudou v budoucnu ve školních lavicích „zvláštností“, ale samozřejmým standardem při začleňování žáka s tělesným postižením nebo znevýhodněním.

POUŽITÁ A PROSTUDOVANÁ LITERATURA

BÍLÁ KNIHA: *Program rozvoje vzdělávání v ČR*. Praha: Tauris, 2001, ISBN 80-211-0372-8.

ČÁP, J., MAREŠ J., *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7368-273-7.

DROTÁROVÁ, L., *Asistent pedagoga, stav v ČR 2006*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství, 2006. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR 2006. ISBN 80-86856-22-4.

FISCHER, S., ŠKODA, J., *Speciální pedagogika: Edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. Praha: Triton. 2008. ISBN 978-80-7387-01400.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

HÁJKOVÁ, V., STRNADOVÁ, I., *Inkluzivní vzdělávání*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3070-7.

KYRIACOU, CH., *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-965-8.

PRŮCHA JAN, *Učitel: současné poznatky o profesi*. Praha: Portál, 2002, ISBN 80-7178-621-7.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717178-579-2.

ŠVEC, V., *Pedagogická příprava budoucích učitelů: problémy a inspirace*. Brno: Paido, 1999. ISBN 80-85931-70-2.

UZLOVÁ, I., *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*. Praha: Portál, 2010 ISBN 978-80-7367-764-0.

ODBORNÉ ČASOPISY

FIEDLEROVÁ, L., *Asistence ve školách a nároky škol na asistenty. Rodina a škola*, 2005 č. 4, s. 20, roč. 2005, ISSN 0035 7766.

VÍTEČKOVÁ, M., *Asistent pedagoga. Řízení školy*, 2009 roč. 6 č. 4., s.11 - 14, ISSN 1214-8679.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Asistent pedagoga: mapování podmínek fungování. [online cit 29.11. 2011] Dostupné na:

<http://www.rytmus.org/rytmus/sites/File/documents/inkluzivni_vzdelavani/odborne_texty/asistent_pedagoga.pdf>

Hlavní přínos asistenta pedagoga na škole. [online 29.11.2011]. Dostupné na:

<<http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/hlavni-prinos>>

Informace MŠMT k zabezpečení vzdělávání dětí, žák se speciálními vzdělávacími

potřebami. In MŠMT. [online]. Praha: MŠMT 2005 [online cit 12.12 2011]. Dostupné na: <<http://www.msmt.cz/socialni-programy/informace-msmt-k-zabezpeceni->

vzdelavani-deti-zaku-a-studentu-se-specialunimi-vzdelavacimi-potrebami-s-podporou-asistence?highlightWords=z%C5%99iyov%C3%A1n%C3%AD+funkce+asistenta+pedagoga.>

Inkluze znamená změnu. [online 29.11. 2011]. Dostupné na:

<<http://www.inkluzivni-vzdelavani.cz/inkluzivni-vzdelavani>>

Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. In MŠMT. [online]. Praha: MŠMT 2005 [online cit 12.12 2011]. Dostupné na: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-72-2005-sb-1>>

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. In MŠMT. [online]. Praha: MŠMT 2005 [online cit 12.12 2011]. Dostupné na: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-73-2005-sb-1>>

Vyhláška č. j. 14453/2005-24: Informace MŠMT k zabezpečení vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a podporou asistentce. In MŠMT. [online]. Praha: MŠMT 2005 [online cit 12.12 2011].

Dostupné na: <<http://www.msmt.cz/socialni-programy/informace-msmt-k-zabezpeceni-vzdelavani-deti-zaku-a-studentu-se-specialunimi-vzdelavacimi-potrebami-s-podporou-asistence?highlightWords=z%C5%99iyov%C3%A1n%C3%AD+funkce+asistenta+pedagoga>>

Vyhláška č. 2636/2007 Pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí. In MŠMT. [online]. Praha: MŠMT 2007 [online 12.12 2011]. Dostupné na: <<http://nove.raabe.e4.cz/zakladniskoly/informace/legislativa/vyhlas>

[y/vyhlaska-msmt-c-2632007-sb-3.html](http://www.msmt.cz/vyhlaska-msmt-c-2632007-sb-3.html)>

Vzdělávání žáků se zdravotním postižením či znevýhodněním. [online 29.11 2011]

Dostupné na: <<http://www.scio.cz/skoly/rvp/odstavec.asp?odstavecID=1590>>

Vzdělávání romů v ČR: Informace pro učitele. [online 30.11 2011] Dostupné na:

<<http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/b02romove/18.pdf>>

Školský zákon č.561/2004Sb. In MŠMT. [online]. Praha: MŠMT 2004, [online cit 12.12

2011] Dostupný na:< <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>>

Zákon č. 563/2004Sb. O pedagogických pracovnících. In MŠMT. [online]. Praha:

MŠMT 2004 [online cit 12.12 2011] Dostupný na: <<http://www.msmt.cz/mladez/zakon-c-563-2004-sb-o-pedagogickych-pracovnicich>>

Zpráva o stavu inkluzivního vzdělávání 2011. Národní ústav pro vzdělávání školského poradenského zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

[online 29.12 2011] Dostupná na: <http://issuu.com/cpiv/docs/zprava_o_stavu_iv_2011

[gp](http://issuu.com/cpiv/docs/zprava_o_stavu_iv_2011)>

Přílohy

Příloha č. 1

Dotazník pro asistenty

Tento dotazník je sestaven k bakalářské práci - Spolupráce asistenta pedagoga s učiteli na základních školách. Je určen pro asistenty pedagoga, kdy součástí jsou i doplňující otázky, které budou kladeny při rozhovoru. Rozhovor bude zaznamenáván na diktafon. Dotazník je zcela anonymní a bude použit pouze pro účely této práce.

Odpovědi, prosím, zaškrtněte, případně rozepište.

Děkuji za vyplnění.

1) Jste spokojen(a) s finančním ohodnocením?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

2) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) Základní
- b) Střední vzdělání bez maturity
- c) Střední vzdělání s maturitou
- d) Vyšší odborné
- e) Vysokoškolské

3) Absolvoval(a) jste akreditovaný kurz pro asistenty?

- a) Ano
- b) Ne

4) Je realita Vaší práce jiná, než na co vás připravovali na kurzu? Pokud jste kurz absolvoval(a).

- a) Ano
- b) Ne
- c) Částečně

4.1) Pokud jste uvedl(a) odpověď ano, prosím, sdělte v čem.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5) S kolika žáky se speciálními vzdělávacími potřebami pracujete?

- a) S jedním žákem se SVP.
- b) S více žáky se SVP v rámci jedné třídy.
- c) S více žáky se SVP ve více třídách.

6) Naučil(a) jste se něco od učitele, se kterým spolupracujete?

- a) Ano
- b) Ne

6.1) Pokud jste uvedl(a) odpověď ano, stručně napište, o čem se jednalo.

.....

.....

.....

.....

.....

7) Podílíte se společně s učitelem na přípravách individuálních vzdělávacích plánů?

- d) Ano, spolupracujeme společně na těchto dokumentech.
- e) Ne, tyto dokumenty vytváří učitel se speciálním pedagogem.
- f) Ne, ale mám možnost nahlédnout do těchto dokumentů.

8) Setkal(a) jste se někdy s neochotou spolupráce ze strany učitele?

- a) Setkávám se s ní stále.
- b) Nikdy jsem se s ní nesetkal(a).
- c) Na začátku spolupráce.

Doplňující otázky, které budou položeny při rozhovoru.

- 1) Jaká je Vaše nejčastější činnost?
- 2) Myslíte, že Vaše práce ve třídě usnadňuje práci učiteli?
- 3) V čem vidíte nedostatky vaší funkce?
- 4) V čem spočívá Vaše spolupráce s učitelem?
- 5) Překrývají se v něčem kompetence asistenta s kompetencemi učitele?

Příloha č. 2

Dotazník pro učitele

Tento dotazník je sestaven k bakalářské práci - Spolupráce asistenta pedagoga s učiteli na základních školách. Je určen pro učitele, kdy součástí jsou i doplňující otázky, které budou kladeny při rozhovoru. Rozhovor bude zaznamenáván na diktafon. Dotazník je zcela anonymní a bude použit pouze pro účely této práce.

Odpovědi, prosím, zaškrtněte, případně rozepište.

Děkuji za vyplnění.

1) Má, dle Vašeho názoru, funkce asistenta pozitivní přínos pro práci s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami?

- a) Ano, je pozitivní, usnadňuje práci učiteli.
- c) Ano, ale jen v některých případech.
- b) Ne, nepřináší žádné výhody.

2) Asistenta pedagoga jste si vyžádal(a) sám(a) nebo vám byl přidělen ředitelem?

- a) Tato pozice vznikla z mého podnětu.
- b) Byl mi předělen ředitelem.
- c) Po vzájemné dohodě s ředitelem.

3) Jaké by měl mít asistent pedagoga vzdělání?

- a) Základní + akreditovaný kurz pro asistenty.
- b) Střední bez maturity + kurz pro asistenty.
- c) Střední s maturitou + kurz pro asistenty.
- d) Vyšší odborné + kurz pro asistenty.
- e) Vysokoškolské + kurz pro asistenty.

4) Zúčastnil(a) jste se osobně kurzu zaměřeného na spolupráci mezi učitelem a asistentem?

- a) Ano, bylo to pro mě přínosem.
- b) Ne, nepovažuji ho za důležitý.
- c) V budoucnu se ho zúčastním.

5) Naučil(a) jste se něco od asistenta, se kterým spolupracujete?

- a) Ano
- b) Ne

5.1) Pokud jste uvedl(a) odpověď ano, stručně napište, co jste se naučil(a).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6) Jak se Vám spolupracuje s asistentem?

- a) Velmi dobře, je ochotný ke spolupráci.
- b) Dobře, občas máme neshody.
- c) Velmi špatně, je neochotný ke spolupráci.

7) Setkal(a) jste se někdy s neochotou spolupráce ze strany asistenta pedagoga?

- a) Setkávám se s ní stále.
- b) Nikdy jsem se s ní nesetkal(a).
- c) Na začátku spolupráce.

8) Podílíte se společně na přípravách individuálních vzdělávacích plánů pro začleněné žáky?

- a) Ano, spolupracujeme spolu na těchto dokumentech.
- b) Ne, tyto dokumenty vytváříme pouze se speciálním pedagogem.
- c) Ne, umožňuji asistentovi do těchto dokumentů pouze nahlédnout.

Doplňující otázky, které budou položeny při rozhovoru.

- 1) Jaká je, dle Vašeho názoru, nejčastější činnost asistenta pedagoga?
- 2) V čem vidíte nedostatky funkce asistenta pedagoga?
- 3) V čem spočívá Vaše spolupráce s asistentem?
- 4) Překrývají se v něčem kompetence učitele s kompetencemi asistenta?
- 5) Jaké vidíte klady ve spolupráci s asistentem pedagoga?